

4-11.57-
НП 29-1

4

Ставмуввса пролетаріјас, бгувгчѳ!

Организм

1 №

1927

КОМІ ЖУРНАЛ.

ОТДЕЛ
НАЦИОНАЛЬНОЙ ВИТЕЛТМАС

ЈУОРТАС.

Льенін да ас горниа јѳз. Н.-Уль.	1	лїстбок.
Овмѳс кыпѳдан уж. М. Јоль.	7	"
Сузчытѳм крестаналы колѳ ѳтувтчыны. Миѳин.	13	"
Гѳм-чѳжан кассајас. М. Ъіновјев.	20	"

Мијан вїктјасык

„Кодзѳдан наѳ“	23	"
Трунда бур волѳс. Ілля-Ѳльѳксан	25	"
Тыра-кѳбыла-волѳс дѳзѳрїтѳј, бура быдтѳј чїбѳѳс.	27	"
Мѳсјаслѳн зарокјас. Ѳпіра-Прокѳ.	32	"
Лѳквїсѳм Врач І. Кокаѳин.	33	"
дојмѳм-бѳртї мед-возѳда ѳтсѳгјасыс. А. П. З.	36	"
Крестаналѳн ужјасыс певралын	37	"

Мијан коператсїја:

П. О. ревїзїоннеј-комїггїја да сылѳн ужыс. Нїкс.	39	"
Тѳвар ваяѳм-јылыс. Т. да П-в.	40	"
Мијан потребѳштествојасын.	43	"

Комї-гїжѳдчукѳр:

Льенін. Нѳбдїнса Вїттор.	45	"
Льенін-јорт кулі. Сук-Парма.	46	"
Ерд-вылын гу-нѳрыс ем. Ч. Ъ.-В.	—	"
Олангаж. Кос-кабыр.	48	"
Вѳралыс. Ічѳт-Іван.	51	"
Пемыд југдѳ. Ѳпім-ныв.	52	"
Ез ло сїѳї. Сук-Парма.	59	"
Вѳралыс Конѳ. Пед-Геѳ.	60	"
„Ордым“. Баярса-Іван.	61	"
Аслас абу. Г.І.Н.	—	"
Быдтор-јылыс:	62	"

Крестьянский журнал на коми языке. Орган Коми Обкома ВКП (б).

№ 1 (4) — Январь — 1927 год.

Устьсысольск, Набережная, 41.

У Коми
1-1

Л Е Њ І Н,
Влађимір Іљич.

23/IV-1870 — 21/I-1924.

ОТДЕЛ
НАЦИОНАЛЬНОЙ ЛИТЕРАТУРЫ

Л. Е. Н. Т. Н.
Вашингтон

1917 г. — 21

41729-1
4

Ставмуывса пролетаріјјас, օтутчօј!

ОРАЫМ

Комі-јօзлы журнал

Лезօ ВКП-лօн Обком

быд-тօлығын օтчыд.

1(4) №.

— Январ —

1927 во.

Ленін да ас-сорніа јօз

Ленінлօн велօдօмыс да ужалօмыс.

Кужім во-сајын, январ 21-օд лунын, кулі ставмуывса робочейјаслօн ныршщикыс, најօс капіталістјас кіподулыс мездыоны велօдысыс—Владімір Ілјіч Ленин. Ленин-јорт јешщօ школаас-на велօдчигас заводітис нуօдны револутсіја-уж. Сеган сіјօ некор ез еновтлы тајօ ужсօ, немыс тօждысис робочейјаслы кокнօдօм-куза, капіталістјас да сар кіпод-улыс мездօм-куза, став му-вылын озырјаслыс власт шыбытօм да револутсіја-вօчօм-куза. Унаыс сар-правітельство пуксօдлывліс сіјօс турмаօ, Сібырօ ыстывліс. Нынօм ез сувтօд Ленин јортօс револутсіја уж вօчօмыс.

Ленин-јорт вескօдлօмօн, сіјօ велօдօмօн да нуօдօмօн артміс, паскалі, пыр јонміс робочей-классօс-мездօм-куза-тօждысыс-партіја — коммуніст-партіја. Капіталістјаслыс олас-ногсօ (кычі најօ кыптисны, кычі вочасօн пыр робочейјасօс обօднօмօн озырмісны, јонмісны да сіз воҗօ) Ленин-јорт јона вօлі тօдօ. Бура-жօ тօдмаліс робочейјаслыс капіталістјаскօд первојсагыс воҗсаօмсօ, нօжјօнікօн воҗсагысօ օтутчօмсօ, револутсіја-дор тօждысыс јօзлыс велօдօмсօ, медга јона Маркслыс велօдօмсօ. Уна тօдօмыс да гօлօмсагыс револутсіја уж-днօ кутчигօмыс Ленин-јортлы пыр отсаліс мунны вескыд тужօд, дај коммуніст-партіјасօ нуны вескыд тужօд.

Ленин-јорт да коммуніст-партіја вескօдлօмօн, велօдօмօн робочей да крестана бостисны ас-кіас власт, шыбытисны сарօс да озыр-јօзօс. Ленин-јорт индалօмօн да велօдօмօн ужалыс-јօз օджօжык вермісны кутчигны војна-бօрын овмօс кыпօдօмօ.

Ленин індіс туј выль-олօмлан—сотсіалізмлан. Сіјօ кыпօдіс став робочейсօ да крестанасօ օтутчօмօн дорны выль-оласног. Ленин велօдօм-герті, օні робочейјасыс вескօдлօны выль-олօм-течօмнас, кыскօны ас-бօрҗаыс крестанасօ щօш мунны сотсіалізмлан.

ОТДЕЛ
ЛИТЕРАТУРЫ

Льенін-јортлөн велөдөмыс, ужалөмыс вајис зев-ыжыд бур став-мувывса ужалыг-јөзлы. Сіјө індіс, кызі поэд мездыны озырјас кі-подулыг. Быдлаын, быд пельсын өні ужалыг-јөз төдөны Льенін-јортөс, зілөны мунны Льенінөн індалөм туйөд.

Льенін 3 арөсөн.

Льенін төждыгіс ас-горнія јөз-вөсна.

Тані мі төдмөдам, кызі Льенін-јорт віқөдіс посні, ас-горнія јөзөс капіталістјасөн нартітөм-вылө да кызі велөдіс најөс мездыны.

Став мувылас јөзыс торјалөны кык-пельө: өтыс, ешажыкыс, ыжыдалөны мөд-вылас. Кор влагыс капіталістјас-кыын, мөд-ногыс лонысө оз вермы. Капіталіст-јас, асланыс озырмөм-куға, помала нуө-дөны војнајас, зілөны омөлжык государ-ствојас лычкыны, мујас бөставны да јөзсө

грабітны. 1914—18 вога војна ез бырөд тајө лок торјассө. Вегіг вермыс-государствојас јешщө-на јона кутісны ыжыдавны.

Важ Россіјаын вөліны вывті-уна ас-горнія јөз (татара, армјана, башкірјас, јеврејјас, фінјас, коміјас да мукөд), роч-јас-дорыс унжыкөнөг. Тајө ас-горнія јөз-сө сар правітельство да капіталістјас быд-ногыс қескөдісны, пычкісны налыг аслыныс озырлунсө.

Льенін-јорт јешщө важөн-на, револутсіјаөғ, оз щөкты вөлі робочејјаслы ву-нөдны посні ас-горнія јөзөс. Сіјө вөлі шуө: міјан Россіјаын-пө олө уна мільон ас-горнія јөз. Став тајө ас-горнія јөз-ыслөн некущөм права абу, налөн олө-мыс роч јөз олөм-дорыс јешщө-на сөкыд. Роч јөзсө мездөмкөд щөщ колө воқса-ны робочејјаслы ас-горнія јөзөс топө-дөмкөд. Ас-горнія јөзөс озырјас неме-сағыс нартітисны, пөдтісны быд-ног. Озыр-јөз немесағыс роч-ужалыг-јөзлы до-лїсны пөрјавлісны:—ті-пө вылынжыкөг,

ас-горнія јөзөс-пө колө увтыртны, морт-тујө не пуктыны. Тајө долөмыс озыр-јөзлөн роч ужалыгјаслы јурас пырөма-нын вөлі, да најө вылысаң-жө віқөдісны ас-горнія јөз-вылө. Тақі віқөдөмыс омөлсө

Льенін 16 арөсөн.

вајо аслыныс роч ужалыг-јозлы. Налы гоқыджык лоб мездыгны озырјас кподоулыг. Роч ужалыгјас оз вермыны мездыгөм-куза уж-нуодны, оз-кө кутны воґсагны, бырөдны ужалыз-јоз-костыг ас-гор-няа јоз-выло вылысаґ виґөдөмсө. Робочејјаслы колө отувтчөм став ужалыг-јозыскөд, а оз торјөдчөм. Робочеј класслы колө чорыда шу-ны: ас-горняа јөзөс увтыртөм оз ков лоны. Колө корны, перјыны откоґ права став ас-горняа јозлы. Таґи велөдис Лєнин.

Ас-горняа јозлы колө сетны став правасө.

Лєнин-јорт јешцө даснол во-сајын-на вөлі шуө, сөмын-пө са-рөс да помешщкјасөс шыбытөм-бөрын став ас-горняа јөз вермас-

1917 воын, апрелын Лєнин воис Росејаб. Вокзал- вылын.

ны бозтны аслыныс став правасө. Сөкі-пө сөмын најө вермасны бозтны права торјөдчыны, кор налы ковмас, ас-республикаб. Оґи-пө сјјө праваыс ем сөмын рочјаслөн. Ужалыг-јозлы,—шуис Лєнин-јорт,— оз ков некодөс увтыртөмыс. Најө одөны асланыс ужөн. Робочејјаслы колө отувтчыны став ас-горняа јөз ужалыгјаскөд да отвылыг нуны уж капиталистјасыг мездыгөм-куза. Сјјө ужсө поґө нуодны сөмын ас-горняа јозлы став права коргөм-пыр. Оти-горняа јөз мөд горняа јөз-вылын оз вермы ыґыдавыны, увтыртны сјјөс. Ас-государствоө права торјөдчыны колө сетны быд ас-горняа јоз-лы. Ми чорыда сулалам та-дор.

Лєнин-јорт чуксалө сувтны роч ужалыг-јөзөс агнысө дај му-көд ужалыг-јөзөс мездөм-куза. Оз-пө вермы мездыгны некущөм јөз, ачыс-кө-пө сјјө мукөд јөзөс увтыртө.

Озырјас быд-ногөн зилёны ылөдлыны робочејјасөс. Робочејјасөс разөдөм-куџа, сылыг вынсө чинтөм-куџа капиталістјас усөдөны мөда-мөд-вылас торја-горнџа ужалыг-јөзөс—јеврејјас-вылө рочјасөс, роч-вылө јеврејјасөс да сіџ воџө. Ужалыгјас-дор коді сулалө, колө төждыгны өтутны өтлаө быд-горнџа ужалыг-јөзөс өтүв, воџсагыны быд горнџа капиталістјаскөд.

Кыџі Лєнџн-јорт віџөдіс өџіса буржујјас государ- ствоын уна ас-горнџа јөз олөм-вылө.

Өџі государствоын олыг ас-горнџа јөз чорыда јітчөмаөг мөда-мөдныскөд олөмнас, воыгөмнас да мукөд-ног. Лєнџн-јорт вөлі шуө, робочејјаслы-пө колө воџсагыны увтыртөм ас-горнџа јөзөс мырдөн сіџө государство-пыщкас кутөмыг, көсјө-кө-пө, мыј-вөсна-кө, торјөдчыны сіџө государствогыс. Робочеј-класслы колө корны увтыртыг буржујјас государствоыслыг, мед сіџө лөџас быд ас-горнџа јөзөс, кор колө сылы торјөдчыны торја государствоө. Сіџө праваыс колө быд ас-горнџа-јөзлы. Капіталістјаскөд кокнџыка воџсагөм-понда став ас-горнџа ужалыг-јөзыслы колө өтутчыны, өтүв нуөдны револүтсіја уж. Секи торјөдчөмөнд робочејјаслы бурыс оз ло. Робочејыдлы џік өткоџ, коді сылыг вірсө пычкө: увтыртыг государствоса капиталістјас, алы ас-капіталістјас. Оз ков дорјыны һекүщөм „ас“ капиталістјасөс. Сіџө сөмын вермас мөда-мөд-горнџа робочејјасөс торјөдны капиталістјаскөд косасөмыг.

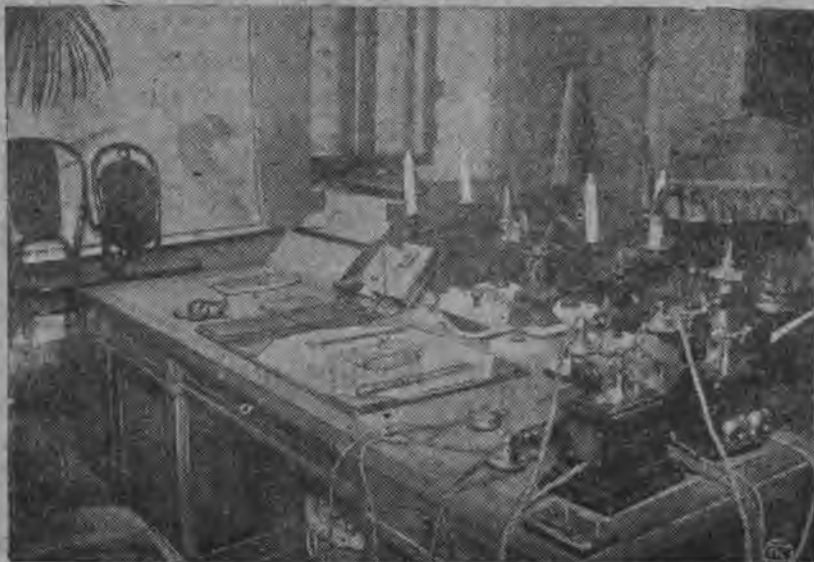
Сөмын Лєнџн јорт оз вөлі шу, мыј быд ас-горнџа-јөзлы-пө колө быџ, џік-һын торјөдчыны увтыртыг буржујјас государствогыс. Сіџө вөлі індө: гырыг государствоө өтутчөмас-пө ем зев уна буртор. дај сені-пө робочејјас унжыкөн вермөны өтутчыны. Колө-пө сөмым тащөм гырыг государствојасас став ас-горнџа јөзыслы сетны өткоџ прџва, мед һекөдлөн праваыс абу унжык. ферт, сіџө праваас щөщ колө сетны права быд ас-горнџа јөзлы, кор окота налы, торјөдчыны сіџө государствогыс. Тајө өткоџ правасө ас-горнџа јөзлы колө сетны медга-һын капиталіст-государствојасын.

Лєнџн јешщө сар-дырјі-на велөдіс, оз-пө ков быд ас-горнџа јөзлы сујны мырдөн роч-кыв, рочнад-пө горнџа жынгыс еща став Россіјаса јөз-пыщгыс. Колө-пө сетны быдөдны права горнџитны ас-кывјөн, школајасын велөдны ас-кывјөн, суд да мукөд-пөлөс гіжөдјас нуөдны ас-кыв-вылын. Ас-горнџа јөзлы роч-кыв мырдөн сујөм сөмын паныд сувтөдас најөс роч јөз-вылас. Ужалыг-роч-јөзлы тајө оз ков. Сіџкө торја кыв һекөдлы мырдөн оз ков сујны. дырөн мөда-мөдкөд воыгеігөн став ас-горнџа јөзыс гудрагасыны да секи горнџас һекүщөм торјалөм оз ло. Сотсіализм-дырјі бырө став јөзлөн государствојас-вылө торјалөмыс, ас-горнџа јөз мөда-мөдыскөд матыгмасны. Татчө поџө воны сөмын став увтыртөм јөзөс мөздөм-бөрын

Мыҗла колө өтүвтчөмыс ас-горңиа јөзлөн револүт- сїја-бөрын, Сөвет-власт-дырјї.

1917 вога револүтсїја-бөрын со вөлі кыҗ велөдө Лєнїн-јорт ас-горңиа јөз-јылыс: мїжанлы-пө колө өтүвтны уна ас-горңиа өткод-праваа јөзөс. Тајө колө мїжанлы сотсїалїзм лөгөдөм-куҗа, робочей-јас-дїнө унжык ас-горңиа ужалыс-јөзөс капїталїстјаскөд воҗсагны кыскөм-куҗа. Мїжанлы колө өтүвтчөм, а оз торјөдчөм. Сөмын мїжанлы колө револүтсїја-дор муныс јөзлөн өтүвтчөм. Колө, мед Роч-Респуб-лика кыскїс ас-дїнас өтлаасөм-вылө ас-горңиа јөзөс ас-вөлагыныс.

Ужалан-пызаныс Лєнїн-јортлөн Кремльн.

Лєнїн вөлі шуө, оз-пө ков повны уна республика-пелө важ Россїја торјалөмыс. Мїжанлы-пө җїк өткод, кытї мунөны республикаса грантсајасыс. Колө, мед ас-горңиа ужалысјасыс өтүвтчїсны мөда-мөдныскөд капїталїстјаскөд воҗсагны. Ставыслөн-кө-пө лө права ас-окотагыс торјөдчыны, бурыс-кынҗї, нїнөм сенї абу. Секи кокнїжыка кутасны ас-горңиа јөз өтүвтчыны мукөд горңиа јөзкөд, дугдасны торјөдчөмыө, јонжыка өтүвтчасны быд-горңиа ужалыс-јөз. Ферт, шуө Лєнїн, мїжан Сөветскеј госуларствоса овмөслы колө ас-горңиа јөзлөн өтүвтчөмыс, сөмын өтүвтчөмсө колө коргны вїгталөмөн, өтвылыс ужалөмөм да бура ладмөдчөмөн. Башкїрјас-пө (сецөм-нїма ас-горңиа јөз) оз вөлі верїтчыны рочјас-вылө, на-јө војдөр јона җескөдлөмаөс, ылөдлөмаөс башкїрјассө-да. Онї колө тајө омөлтөрјассө вескөдлыны. Сы-вөсна јешщө-на колө шуны ас-горңиа јөзлы: мї-пө сөмын зїлам өтүвтчыны ас-вөлагыс.

Робочейјасон власт бостом-бөрын-нин Љеңин велөдліс, өні-пө ставмуывса політікаыс мунө өтілаң: капіталіст-государствојас зілөны шыбытны Сөвет-республика. Сөвет-республикајас-дор мунөны ставмуывса вежөра робочейјасыс, став капіталістјасон увтыртөм јөзыс. Наіө-пө гөгөрвооны,—сөмын Сөвет-власт мездас најөс капіталістјас кі-под-улыг. Капіталістјаскөд воґсагөм-куґа өні оз-нин ков сөмын сорнїтны куш мукөд сорнїа-ужалыг јөзөс мөда-мөдыс-көд матыгтөм-јылыг. Колө револютсіја вөчөм-вөсна, увтыртөм јөзөс да колонїјаса јөзөс мездөм-вөсна, ужсө нуөдны быдлаын өт-вылыг, өтувтчыны тајө ужнас ставувтыртөм јөзыслы.

Љеңин велөдө, колө-пө ескыны робочейјаслөн мөда-мөдныслы, өтувтчыны чорыда став ас-горнїа јөзыслы. Капіталістјас, помеш-шікјас зілөны зыкө воштыны ас-горнїа јөзөс мөда-мөдныскөд, разөдны ужалыгјассө, вынтөммөдны најөс да агнысө јонмөдны. Капіталістјасөс венөм-вылө колө өтувтчыны ставмуывса робочейјас-лы,—Љеңин шуө,—тајө өтувтчытөгыс-пө он вермы венны капіталістјасөс. Мед-ыжыд ужөн Коммуніст-Інтернатсіоналлыг ас-горнїа-јөз-кост ужын колө лыґфыны став-горнїа ужалыг-јөзөс револютсіја уж-куґа да капіталістјасөс шыбытөм куґа өтувтөм. Сөмын ставмуывса ужалыг-јөзлөн өтувтчөмыс бырөдас ас-горнїа јөзөн мөда-мөдсө увтыртөмсө.

Сөвет-власт ужалө Љеңин шуөм-герті.

Окмыс во-ның, Љеңин індалөм-герті, мунө выль-олөм те-чөм. Быд ас-горнїа јөзлы сетөма өткоґ права. Важ Россїјаса ас-горнїа јөз өтув робочейјаскөд вермагисны капіталістјаскөд, кыпө-дісны асгыныс Сөвет-государство. Капіталістјасөс венөм-бөрын за-воґитчїс овмөс да культура кыпөдөм. Мед кокнїжыка да өдјөнжык артмїс выль олөмыс, ас-горнїа ужалыг-јөз лөгөдалїсны асгыныс Сө-вет-республикајас, но ез помөґ торјөдчыны. Торјөдчөмнас егко ба-ра мїжанөс вермїсны капіталістјас. 1922 воын став Сөвет-Респуб-ликајас вөчїсны Сојуз, (өтувтчөм кодї рочөн шуө; „Союз Совет-ских Социалистических Республик (СССР)“. Тајө Сојузад пырөны со кушөм гырыс республикајас: Россїјаса, Украинаса, Белоруссїја-са, Закавказјеса, Узбекса да Туркестанса. Сесса поснїжык ас-гор-нїа јөзлы, кодјас олөны тајө 6 республика-пышқас, аслыныс сетө-ма автономїа. Мїжан комї јөзлы, сіґ-жө вїт-во сајын-нин сетїсны права ас-ног овмөдчыны.

Н-Уль.

Овмөс кыпöдaн уж.

(ОК да ОКК пленумлөн шүөмјасыс).

Фекабр төлыгын, Сыктывдін-карын вөлі Коммунист-партияса Областувса Комитетлөн да Контрольней Комиссиялөн 3-өд өтлааса пленум.

Гырыс сорнијас мунисны пленум-вылын. Ыжыд уж нуөдс коммунист-партия 7-өд областувса конференция-бөрын (вөлі колөм во январ төлыгын). Колө вөлі өні артыштны, мыј да кущөмажык вөчөма-нын сiјө конференция шүөмјас-сертиыс. Колө вөлі ви-қөдлыны—кущөмжык ужјас воын сулалөны, кызи-мыј сiјө ужјас-сө бура нуөдны, мыј-вылө тырмас вын, мыјыс лоө еновтчывны өні-кежлө.

Кущөм сорнијас вөліны пленум-вылын? Мед војдөр пленум кывзис кущөм мијан овмөсыс Област-куза, мунө-ө воқө, мыј вөчөма областувса советјаслөн исполкомыс овмөссө кыпөдөм-вөсна да мыј воқө көсјө вөчны. Та-јылыс ми-и көсјам горнытыштны. **Ылө-код-нын вөлөм восковтөма мијан војна-бөрсө кисөм-рагөм олөмса-ныд. Воыс-воө овмөдчам јонжыка, буржыка.**

Мыјөн ми олам.

Мишарин-јорт (Обисполкомын јуралығыс) доклад-серти, став областувса овмөсыс 1924-25 воын докодсө гетлөма 15.448.500 шайт. Медга уна докодыс воө виқму ужалөмыс. Виқмуыс да скөт виқөмыс (көрјастөг) воөма 8.227.700 шайт—52,7% став докодыс. Вөрным гетөма мијанлы 4.208.000 шайт, көрјас виқөм (Таван)—1.068.100 шайт, кысөм—527.600 шайт; сөгга чері кыјөм, бокө уж-вылө велөм да мыјда—колан пайсө.

Заводјасыд мијан гетөмаөс муртса 344.600 шайт—2%. Та-серти-нин тыдалө, кущөма-на мијанлы лоө ужавны, мед комі муад-пабрик-заводјасыд кыптасны.

Кущөма мунө көзөм-гөрөм ужыс?

1924-25 воын көза-улын волөма 31.538 фегатина, волөма һаһыс 70 пудјоқ фегатинағыс. 1925-26 воө көза-улас муыс ескө содөма 32.134 фегатинөқ, сөмын воыс омөль вөлі-да, һаһ еща воөма—47 пуд фегатинаас. 1924-25 воас-нын көза-улас муыс унжык вөлөма дај һаһыс унжык волөма 1913 во-дорыс.

Скөт виқөм вель-јона-жө паскалөма. 1924-25 воын мөскыс вөлөма 61.412 јур, вөлыс—42.352, а 1925-26 воын мөскыс—70.000-нын, вөлыс—45.128 душ. Таво һаһыд да туруныд омөла воис да, дерт, скөтыд јона чинас.

Крестьяналы овмөссө бурмөдны отсакөны агрономјас, 18 морт-нын өні ужалө. Вель-уна вонад лектсјајас лыдфалөмаөс, горнјас нуөдөмаөс крестьянаыскөд, выставкајас вөчлөмаөс.

Крестьяна заводитчөны кыпөдчыны овмөс бурмөдөмлааныс. Област-куза весавлөмаөс 73.000 пуд кбјдыс. 15.000 гурс крестьяна гө-рөны-нын мујаснысө плугөн. Разөдөма сөгга 400 быдгама-пөлөс вјқму ужалан машина. Откымынлаын заводитчөны ужавны мутө уна-пельө јукөмөн, бостөны турун көзны-да, мыј-да. Ферт-на, таяө зев еща. Јона-на ковмас бурмөдны да вылдөдны гөран-көзән ногјастө, скөт вјқан ногтө, мед вермам гөлуныс петны. да возмөстчөмыс ем—сјјө бур-нын.

Выныс крестьяна овмөслөн.

1924-25 воын мјјан областын вөлөма 41.553 крестьяна овмөс, 1925-26 воын— 42.373. Семјасыд јукгалөны—овмөсјасыд посна-лөны, выныс сөмын налөн оз чін. Со вөвтөм овмөс чінөма вонас 2.547-вылө. Отка вөла сөдөма 2.759-өн кык да унжык вөла сөдөма 608 овмөс-вылө.

Сјј-жө сөдөма мөс-лыд. Мөстөм овмөсыс чінөма 931 овмөс-вылө, өтө мөскаыс весег јона чінөма—3 920-вылө. Кык мөска ов-мөс сөдөма 2.101-вылө, кујим мөска—1979-вылө, нөл да унжык мөска—283 овмөсөн.

Гөл крестьянаыс шөркөдфема заводитчөны овны. Шөркөдфема олысјасыс назөнжык озырмөны.

Гөл крестьяналы овмөдчыны, мыј вермө отсалө государство. 1925-26 воын Банк уждөма гөл крестьяналы скөт нөбөм-вылө 13.000 шаят да вјқму-ужалан коператсја-пыр—15.000 шаят. Инва-лјдјаслы сеталөма 48.000 шаят. Гөлжык черікыјысјаслы уждөны 20.000 шаят. Мөда-мөдлы отсакыс комітетјас-пыр сетөма ужөн 14.000 шаят, өтсөг—2.307 шаят. Таво, мед гөл крестьянаыс көкнө-жыка вужісны омөл восө, правітельство сетөма кујим во-кежлө уж-өн 95.000 шаят вөвјас нөбөм-вылө.

Вөр леқөм.

Вөрыд мјјан уна. Таво Печераын да Вым-вожын вөрјассө вјд-лалөмаөс-төдмалөмаөс; вјқмаөс сөм сы-вылө 85.000 шаят.

Мед буржыка лөбөдны вөрлеқан ужсө, востөма кык органи-затсја—„Комилес“ да „Печеролес“. 1925-26 воын леқөма 1.872.551 кер да 989.352 шпал. Уж донсө сыыс мынтөма вөлі 2.800.000 шаят.

Таво вөрсө колө сымда-жө леқны. Уж-доныс оз ло сөдтөма. Колөм-вога-мөз-жө таво гормим таяө ужнас. Мыј-понда? Отө-кө, горөн феланкајассө откымынлаын лөі індалөма, мөд-кө—фөревна-јасын Сојуз Взеработчөмлөсыд омөліка-на ужалө-да, абу кужөма көн-сурө крестьянаыслы лүчки-ладнө вјставлыны, мыј-понда таво оз пој кер леқөмыс донсө сөдтыны. Сы-понда крестьяна дыр абу ме-давалөмаөс—вјдчөгөмаөс дон лептөм.

Заводјас лөбдөдөм.

Заводјас мијан важыныкөг да омөликөг. Öнi најос нөжжөнiкөн кыпөдөны. Кажымса заводын лөма убытка таво 12.000 шайт. Чугун кiстөмөбө 31.835 пуд да 3.867 пуд көрта-көлүж вөчөмөбө. Чугун-кiстан-iнсө вылыс көсжөны вөчны да сы-вылө сетөма 11.000 шайт.

Нувчiм-завод ужалөма убыткатөг. Көлүжсө вөчөмөбө унжык көсжөм-доргыс. Робочейјас јона зiлөны бура ужсө сувтөдөм-вөсна. Шлуз вөчөм-вылө вiчөма заводас 19.000 шайт.

Гереговса завод перјөма сов план-сертi 2.125 тонна¹⁾. Тонна совсө перјөмыс сувтө заводыслы аслыс 30 шайт 26 ур. Убыткатөг-жө ужалөма.

Сыктывдiн-карын востөма выль кер-пiлитан завод. Öтлаалөмөбө сiјөс щөщ електростантсiјакөд. Сувтiс завод вөчөмыс 271.000 шайт. Öнi сiјө оз ужав, пiлитныс нiнөм-да. Воçө-кежлө көсжөны ужавны област-вылө, област-пыщкын вузавны төссө. Шуөны убыткатөг-пө кутас ужавны. Выльво-вылө сетөны заводлы јешщө 34.000 шайт ужсө лөбдөм-вылө.

Печераын заводiтөмабө-жө стрөитны выль кер-пiлитан ыжыд завод.

Черыс консерв вөчан завод-вылө государство сетө 175.000 шайт да област 20.000 шайт. Локтан во сiјө заводсө вөчасны.

Көлөм тулысын көсжөны вөли заводiтны замша-завод лептыны, сөмын нужалөма дөлөыс. Көсжөны öтвылыс норвегiјаса капиталист „Рејнкөд“ востыны сiјө заводсө 200.000 шайта пай-вылын—сегга договорыс вөчтөм лөма өнөç. Регыд договорсө вөчны көсжөны. Сiјө-жө капиталистыскөд мунө горнi Сыктывдiн-карын ку-песан фабрика востөм-јылыс.

Печера-вылын заводiтөма лөи төчiлаiз перјыны. Сельпромкредитсојуз щөщ бостөма тәјбө ужас. Көсжөны сетчө завод вөчны, государстволыс корны гөм-да.

Електрiфикатсiја.

Вылыс вөчөма Сыктывкарса стантсiја. Сегга востөма стантсiјас Ульанаса Совкозын, Јемдiнын да Iзваын. 1926-27 воын көсжөны востыны 4 стантсiја: Улыс-Човјын, Кылтаваын, Кажымын да Вiзiнын.

Көлө вөјдөр төдмавын.

Уна озьрлун мијан му-пыщкын ем, сөмын омөла-на асным төдам. Уна вын ем мијан јујаслөн. Көлөм во Јемвајулыс вынсө төдмалөм-вылө государство сетлис 10.000 шайт, таво-кежлө сетбө 25.000 шайт. Печера-куçа iз-шом ем. Сiјөс төдмалөм-вылө сетөма вөли 11.000 шайт. Таво бара кутасны воçө ужавны. Көлө јешщө мед правительство вiчөдлас Уктаса нөрп-вылө.

1) Тонна—61 пуд-сајас, стөчсө 61,0482-пуд.

Тужас вöчавны колö.

Міжан облагтын тужас зев омöльöг. Колöм-во тужас вöчöм-вылö вiзöма 167.000 шайт. Тажö во-вылö бара-жö областувса бюджетыг сетгö 187.000 шайт. Сетчö пырö 25.000 шайт Шежама-Буткана-кост туж-вылö.

Мураша-Сыктывдин-кара-Укта-кост туж-вылö государство сетöма 120.000 шайт: Угтjеловка-Якша-кост туж-вылö—55.120 шайт.

Вузасöм.

Артавлöмаöг да област-пагта олыгjасыс-пö вермывлöмаöг нöбны быдсама төвар 10.200.000 шайт дон (колöм 1925-26 воын). Став төварсö вайлöмаöг 8.000.000 шайт дон. Куш наңсö вайлöмаöг 1.100.000 шайт дон.

Вузасöм паскалö. Мед-јона вузасö облагтын коператсija—68% став төвар донгыс мунö сы-пыр; сесга государстволөн вузасыг организатсijaјас—25,9%; мед-бöрын мунö частнеј купеч—6,1%. Частнеј купечјас міжан поснiдiкöг. Најä ескö паскöдчöны-жö, да коператсijaлөн вузасöмыс быдмö öдjöжык, оз вермы купечыд вöтчыны сы-бöрга, выныс оз тырмы. Јонмöны вузасыг организатсijaјас, велалöны буржыка ужавны—заводiтчöны төвардон лезны. Тöдчымөн-нын мукöд төварыслөн доныс чiнталöма; шуам, рузöг-пылөн.

Крестана гөгөрвöны—öтувтчöмөн кокнiжык ужавны.

Вузасан коперативјас міжан облагтын öнi 149. Сы-кынзi крестана öтувтчöны быдсама-пöлöс артельјасö төварiшществојасö: уждыганö, машина-сузöданö, нур-когтанö, му-ужаланö да мукöд-пöлöсö. Став сещöм төварiшществоыс да артельыс 280-гөгөр-нын ем.

Ферт-на-ескö, мукöдыс омöла ужалöны, оз-на тöдны копардорсаңыс уж-дiнас матыстчыныс, сöмын крестана заводiтöны гөгөрвöны бурсö öтувтчöмыг.

Бюджет областлөн содö щöщ овмöс кыптöмкöд.

Колöм во вöлöма 3.100.000 шайт, а таво-вылö-нын 3.459.792 шайт. Ферт, докодыд оз сещöм јона сод, кушöма ескö колö вöлi.

Кызi мөвпалöны ујездса ужалыгјас овмöс кыпöдöм-јылыг.

Медса јона бергалiс сорнi Пленум-вылын колöм вога наң да турун вотöм-дiнын. Кызi сөкыд восö вужны? Колö сетны нажетка крестананыслы, колö заптыны кöјдыс, колö отсавны гöльжык крестаналы. Јонмö ескö областувса овмöсыд, јонмö щöщ вiзму ужалöм, сöмын крестана овмöс-вылын јона тöдчö бокыг нажöвiтöм. Бокысса нажетка-кö абу, овмöс крестаналөн щөбмö. Сы-понда ко-

лө јонжыка виждлыны вөр леждм-вылө, сетыг мед-уна нажетка воө. Оз-ө поҗ сјјс паскөдны, оз-ө поҗ унжыквөр област-сајө петкөдны дај област-пыщкас інавны.

Вөр-леҗан ужыд мјјан јона-на дурка мунө: ічөт уждон-вөсна да вөрлеҗыгөс дорјан-уж омөла сувтөдөм-вөсна крестанаыс дыр оз медасны, нөрөвітөны. Сорөн заводітчө ужыс, оз артавны воҗыв көні мыјда ужалыгыс. Вөр заптыг организатсіјас уна, разіпелі ужалөны, унаыг налөн абу өті кывјыс, вегіг партіјакөд.

Мед воҗө мунас візму ужалөм.

Таво тулыс уна крестана вермасны колны көјдыстөг. Колө јона чорыда бостгыны көјдыс заптөмө, мед лөө тырмытөҗ да кадө воас. Сесга колө нуөдавны вөлөстјасын мувіҗ лөгөдан уж (җемлеустројство). Мукөдлаын јона вермас паскавны скөт віждм, колө сещөм інјасас крестанаыслы сөлөм сетны да воҗмөстны сы-вылө,

Вөлөстјасө машінајас сүчөдан уж колө бура лөгөдны, овлывлөны-на тајө уҗад җелучкіјас. Мыј вермөмөс колө паскөдны овмөс кыпөдөм-вылө уждыгөм (кредіт).

Пабрік-заводјас колө вөчны, сөмын кытчө поҗө да кытчө колө.

Фелегатјас сорнітісны, җерт, щөщ мјјан промышленност-јылыг. Заводјасыг-пө ледчыгыны оз ков. Көҗ-і омөлікөг-да, колө најс вынөдны. Промышленност мјјан вермас кыптыны. Сөмын вынным да кужанлунным еща-на-да, колө выль пабрік-заводјастө воҗтавны бостгыны јона арталөмөн. Выль пабрік-заводјастө колө вөчны сөмын сетчө, көні поҗө да көні колө.

Крестана јансалөм төдчө.

Јона сорнітісны пленум-вылын крестана јансалөм-јылыг. Төдчө-пө: лептөны јурјассө важ озыр-јөз—купечјас, кулакјас. Гөль крестана овмөдчөны шөркофдема, сөмын налы јона-на колө отсавны. Крестана овмөслыг вынсө төдмалігөн оз поҗ віждны сөмын скөт лыд-вылө. Му лыд, боқыса нажеткајас јона-жө төдчөны овмөс-вылад.

Мыј шуіс пленум овмөс кыпөдөм уҗ-јылыг.

Пленум шуіс: овмөс кыпөдөм уҗ-пө мунө 7-өд областувса коммуіст-партіјаса конферентсіјаөн шуөмјас-серті. Көҗ егкө ужсө нуөдны вынным вөлі еща да, сөкыд воыс вөлі-да, пыр-жө воҗө нуөдөма ужсө. Воҗө мунө, јонмө областувса овмөс, быдмөны сені социализмө нуөдыг-торјас (выль кер-пілтан-завод, електрофікатсіја, выль өтувтчөмјас, коператсіја паскалөм). Вель ыҗыд отсөг сетөма гөль крестаналы.

Пленум шуө: коммуіст партіјаса Областувса комітетлөн Бју-роыс-пө овмөс кыпөдан уҗсө нуөдөма лүчки.

Промышленност кыпөдөм-вөсна ыль воҗмөстчөмјассө (Печера-ын кер-пiлiтан-завод, черi-пөткаыс консерв-вөчан-завод, төчiла-вөчан-завод, важ заводјассө ынгөдөм, ыль кујiм електростантсiја вөчөм) пленум ошкiс. Сегга пленум iндалiс воҗө-кежлө: војвылын олыҗаслы отсавны лөгөдны җвер-кыјан уж.

Промышленност пагкөдiгөн артавны да вегкөдны важ җе-лүчкiјассө: омөла сметајас лөгөдөмсө, плантөг ужалөмсө. Сiјө ов-лывлiс, велөдчөм-јөз (спетсиалистјас) ез тырмывны-да. Велөдчөм-јөз-өс областө суҗөдөм-вылө да ас јөзөс велөдөм-вылө јонҗыка колө виҗөддыны.

Вөрным мијан областувса овмөсын докод сетөм-сертi мөдөд местаын сулалө. Колө јона вөртө дөҗөритны, сiјө ужсө колө бура сувгөдны. Быдво кер леҗан ужнад гормам; тавога гормөм-вөсна вермасны торкыны мукөд государствоө вөр-нуан-планјас, торкгас областлөн бјуджет-сертi ужалөмыс. дај сегга крестаналы нажет-каыс оз во. Сы-понда колө чорыда нуөдны вөр-леҗан-уж: воҗө-кежлө мед кадө заводiтчiс, таво мед вөли леҗөма мыјда шуөма леҗнысө. Турун-һаһыд таво омөла воiс-да, вермас сувтны мијан овмөслөн быдмөмыс, вермас јона жебмыны крестаналөн овмөс (чiнө скөт, чiнөны көҗајас). Мед сiјө оз ло, пленум щөктiс өдјө-жык артавны, уна-ө ковмас крестанаыслы көјдыс, сегга суҗөдны көјдыссө көҗiг-кежлө. Сегга-пө колө суҗөдны турун-пыдди скөтыс-лы мукөд-пөлөс вердасјас.

Колө корны өм государствоыс туж-вөчөм да Һур-костан-уж-јас-вылө—сы-дiнын крестаналы нажетка лөө.

Һаһтөм воыд мијан оз шоча овывлы. Сы-вөсна колө јонҗы-кажык кутчiсны скөт виҗөмө.

Мујас лөгөдан ужјастө өтпырјө быдлаын ого вермө нуөдны-да, колө туждөдны вөлөстјассө мујассө јуклөм-вылө.

Сегга пленум шуiс: колө-пө төдмавны мыј-вөсна дүгдiсны содны мијан докодјас (бјуджетыс содө государствоған отсөг сетөм-вөсна), виҗөддыны оз-ө поҗ најөс содтыны вөрпомыс-лы, кы-тыс-лы.

Вузасөм-јылыс пленум шуiс: колө-пө донтөммөдны төвар ва-јөмсө да виҗөдны, мед став вузасыс органiзатсiјаыс ас-костаныс өтi кывјө воасны таво-вылө областө һаһ вәјөм-јылыс да вузасөм-јылыс.

Бура-кө пондас уҗавны областувса коммунист котыр пленум туждөдөм-сертi, кужас-кө өтувтны iндалөм уҗјас-дiнас став воҗө-му-ныс комi крестанасө. ми вуҗам өбкыд во, ми нуөдам бура овмөс кыпөдан уж.

Став областувса коммунистјаслы, став овмөс кыпөдөм-вөсна төҗдысыс крестаналы колө бура төдмавны тајө iндалөмјассө пле-нумлыс.

Сузчытөм крестаналы колө өтүвтчыны.

Кывльвлан сещөм горнїяс: весшөрө-пө өні бара кутчигөны өтүвтны сузчытөм (гөль) крестанаос. Став крестанаыс-пө өткөдөг, оз-пө поз најос уна-пельо јукны. Коди-пө дышөдчөжык, сїјө і гөль, коди сөлдөмаңыс, пөс-петтөҗыс ужалө, сїјө і буржыка олыштө. Колө-пө Совет-властыслы төждысны став крестана-вөснаыс. Тащөм горнїясыд абу вескыд, абу шогмана.

Став крестанаос өтї тужө, өтї чукөрө пуктыны оз поз. Важөн, револүтсїјаөз, дај өні-на сїктјасын вөліны да емөг кујим-нога олыгјас. Сузчытөм (гөль) крестана, шөркөдөма олыс крестана, сөгга озыр војтыр, кулакјас—вїрјуысјас. Сїктјасын важөн-нын мунө вермасөм, кызі-і карјасын. Карјасын капїталыстјас вөлі пычкөны вїрсө робочейјаслыс, быд-ногөн најө нарїтлісны, җескөдлісны. Сїктјасын кулакјас, озыр-јөз кутлісны асланыс кабыр-улас став сузчытөм крестанасө, тыртисны ассыныс җепјассө, чераңјас-моз вөлі пуксөмаөг ужалыс-јөзлы сылі-вылас. Гөльлунгыд крестанаыд оз вөлі вермыны петны сы-вөсна, мыј налөн став ужалөмыс, мырсөмыс мунө вөлі озырјаслы. Сөгга важөн сар-дырјыд государствосаң некущөм отсөг крестаналы ез вөв. Налыс ассыныс перїисны быд-ногөн сөм.

Гөль крестана нуөдісны сїктјасын револүтсїја.

Октябрса револүтсїја путкыльтїс важ оласног. Коммунист-партїја чукөстчїс став сузчытөм крестанаос шыбытны помещїкјассө, кулакјассө. Робочейјассаң отсалөмөн сузчытөм крестана нуөдісны сїктјасын револүтсїја. Гөль крестана секи мөвпалїсны—сөмын коммунист-партїја индалөм-сертї, өтув робочейјаскөд најө вермасны бырөдны пемыд, гөль өлөмсө.

Сузчытөм крестана секи чорыда өтүвтчїсны, вөчалїсны озырјаскөд воҗсасаң-комиҗетјас*). Комиҗетјас-пыр револүтсїја сїктјасын венїс. Озыр јөзлөн угї лачаыс (нафејаыс), выныс. Налыс лої мырфөма озырлунсө, мед ескө најө ез вермыны бара лептыны јурсө. Секи тащөм чорыда лїчкөмыс вөлі колө. Бурөн кулакјас ез гетчыны. Мїјан-вылө секи быд-дорсаң угкөдчылісны врагјас, пондылісны пөдтыны револүтсїјасө, кыскыны важ-олөмө. Озырјасыд, фертїн, сулалїсны паныд револүтсїјалы.

Војна помасөм-бөрын мїјан-воҗын сувтїс мед-ыҗыд уҗ—кыпөдны овмөс. Мед өдјөнжык бырөдны раҗөм-торјассө, сувтөдны

1) Комитеты бедноты.

кок-жылө пабрик-заводжас, да крестаналыг овмөссө, Ленин-жорт ин-далөм-герти, ми вужим выль-туь-вылө. Лои выль-ногөн овмөс-кыпөдан туь (новая экономическая политика). Тајө выль политикасө Совет-власт лөгөдич јешщө сы-вөсна, мед ескө крестаналы вөли кокни-жык, мед најө вермисны вузавлыны асгыныс вөчөм-торјассө—прө-дуктјассө, бостны мыј колө овмөс кыпөдөм-вылө.

Вит-во-нин ми тувтчалам војө. Овмөс крестаналөн нөжжөникөн кыптө. Гөль да шөркөдөма крестаналы Совет-власт сетө отсөг. Ферт, кыптөны бара-и кулакјас. Сөмын најө оз-нин лыстны ускөд-чыны Совет-власт-вылад. Најө, ферт, кыпөдөны важ-моз зөпсө тыртны, лөгөдчөны кызжө најөвитчыны выль-закон-дырји. Мед кок-нижык вөли вөрсө јуны ужалыг крестаналыс, кулакјасыд зилөны вегкавны советјасө, коперативјасө.

Өни кулакјаскөд вермагам мөд-ногөн.

Совет-власт адзө кулакјаслыс кыптөмсө, төдө—мыј најө немөвейја врагјас. Сөмын накөд вермасө оз важ-моз. Кутамкө-өд 1918 вога-моз мырөдавны налыс озырлуңсө, вөчавны озырјаскөд воқсасан комитетјас, бергөдчыны бөр војеннеј коммунизмө, секи вер-мас падыны овмөс кыпөдөм ужыд. Секи ковмас шыбытны выль политикасө, кодөс индич Ленин-жорт (НЭП-сө).

Ми өни вермам вермасны кулакјасыдкөд мөд-ногөн Ми налы пук-талам гырыс налогјас. Со бостам вөму вот. Сузчытөм јөзыд нөти сижөс оз мынтыны. Унжык вотсө пунктөма озыр-јөз-вылө. Сизі і му-көд торјасөн. Сиктјасын овмөс кыптөм-герти, кыптөны і кулакјас. Најө важ-моз кыпөдөны топөдны сузчытөм крестаналөс, бостны ас-киас советјассө. Закон-пуктас-герти налы бөрјыгөм-права оз сетгы, Сы-вөсна озыр-јөз корсөны ас-дорыс мунысјассө шөркөдөма да гөль крестана пөвсыс, төждысөны сещөмјассө (на-дор мунысјассө) пуктыны советјасө. Сөгга кулакјас јона мырөоны кыскыны ас-бер-дас став шөркөдөма крестанасө.

Шөркөдөма да гөль крестаналы колө өтув ужавны.

Міјан областың став Совет-Сојуз-пастаын-моз-жө, шөркөдө-ма крестаналыс унжык. Шөркөдөма олыс крестаналыс сиз-жө от-салисны кыпөдны Совет-власт. Налөн туыс өти сузчытөм-крестан-акөд. Најөс кулакјасыд сиз-жө зөскөдөны. Шөркөдөма крестана вермасны петны бур олөмлаң сөмын Совет-власт-дырји. Ферт, өни мијан абу-на быдтор тырмана. Рөгыдөн он вермы сетны став ко-лана-торсө. Мукөд шөркөдөма олыс пиналас-на Совет-власттө, оз-пө сижө нинөм сет, омөла отсөгө. Тащөм мортыс оз-на адзы, ку-щөм ыжыд отсөг сетө Совет-власт крестаналы. Нөжжөникөн быд-

тор лоӧ. Сӧмын аслыныс крестаналы колӧ щӧщ отсасны, бӧржавны ас-пӧвссыс буржык да вежӧра војтырӧс ужавны сӧветјасын да коперативјасын.

Льенин шубм-герти, робочейјаслы да гӧль крестаналы колӧ чорыда кутны јитӧд (сојуз) шӧркоффема крестанакӧд. Лоӧ-кӧ воӧд тащӧм ӧтувтчӧмыс, секи кулакјасыдлы оз удајтчы лептыны јурсӧ. Кулакјасыд вынаӧг сӧмын секи, кор на-дор мунӧны шӧркоффема крестана. Сіџ-кӧ, колӧ пуктыны став вын, меџым шӧркоффема крестанасӧ ӧтувтны суӧчытӧм крестанакӧд. Та-јылыг бара-на шуис ӧнија мед-бӧрја ставсојузса конференцсја ВКП (б)-лӧн.

Суӧчытӧм крестаналы колӧ ас-костаныс ӧтувтчыны.

Озыр-јӧзыд вермӧны јонжыка велӧдчыны, гӧмыс налӧн сы-вылӧ тырмӧ. Најӧ ас-костаныс јона ветлыгӧны, олӧны чукӧрӧн. На-дор сулалӧны попјас, кодјас быд-ногӧн пӧрјавлӧны пемыд војтыртӧ, ошкӧны на-костын озыр-јӧзсӧ, щӧктӧны сетны налы влагсӧ. Озыр-јӧз јонжыка кутчисӧны общественней ужӧ.

Суӧчытӧм (гӧль) крестанайд олӧны торјӧнжык. Најӧ тырӧмаӧг гортса ужнас. Јонжыка тӧждыгӧны кынӧмнысӧ вердӧм-вӧсна. Најӧс гӧкыджыд кыскыны общественней ужас. Сӧвет власт да коммунист-партија оз вермыны еновтны суӧчытӧм крестанасӧ кулак-кипод-улӧ. Еновтӧмнад гӧль-јӧзыд колӧны бокӧ Сӧвет ужгыд. Сӧмын бура ӧтувтчӧмӧн најӧ вермасныдорјыны агнысӧ, кутны Сӧветјас, кыскыны ас-бердас шӧркоффема крестанасӧ. Кор вынаӧг лоӧны гӧль-јӧз, секи сибӧдчасныжык сы-бердӧ шӧркоффема крестана.

Емӧг-на гӧль-јӧз-костын сецӧм војтыр, кодјас кыјӧдӧны, 1918 вога-моз, овны Сӧвет-государство гыли-вылын. Мукӧдыс велалисны боставны „нормајастӧ“, „пajokтӧ“ гӧкыд војаснад, да мӧвпалӧ: гашкӧ-пӧ век лоӧ таџи. Тащӧм војтырыс оз гӧгӧрвонны—государство-пӧн-ӧд гӧмыс нинӧмыг оз артмы. Јенежыг сӧмыд сіџ-жӧ оз уг. Гӧмыс бостгӧ, чукӧрмӧ ужалыг-јӧз-пӧвсыг-жӧ. Сегга-ӧд пӧдачка сеталӧмјаснад гӧль крестанайдлӧн овмӧсыс некор оз кыпты. Міјан государствоын ужалӧм пуктыгсӧ мед-вылӧ. Коді ужалӧ сіјӧ і сојӧ. Корысјасӧс, лодырјасӧс, јӧз-гыли-вылын олысјасӧс міјан колӧ регыджык бырӧдны.

Сӧвет власт оз сулав лодырјас, дышӧдчысјас-дор. Озыр-јӧзыд ферт пӧрјӧдлӧны крестанатӧ, леӧалӧны сецӧм сорнијас—Сӧвет властыд-пӧ вердӧ, сетӧ отсӧг сӧмын лодырјаслы. Озыр-војтырыд-ӧд пӧшти став гӧль крестанасӧ пуктӧны лодыр-тујӧ. Тащӧм шуа-гӧмјаснад налы кокнижык кыскыны ас-бердас шӧркоффема крестанатӧ.

Мі тӧдам, мыјла уна крестана міјан гӧльӧг, суӧчытӧма олӧны. Најӧ пӧрӧмаӧг нуждаӧ, оз вермыны кавјасны вывлач не дышӧдчӧм-вӧсна. Гӧль крестанайд, шӧркоффема-моз-жӧ, немсӧ тилӧ, мыр-

гө, бертө асгыс венсө, долыдлун омөла адзввлө. Сіјөс лычкө уван, мырфө сылыг бурмөмсө сіктса кулак. Сөгга крестаныны зев-на пемыд, кутчигө важлаңжык, тырөма ыжыд семжабн, нажет-кајас ічөтөг.

Совет-власт да коммунист-партия төждыбөны, мед-ескө өдјөн-жык петкөдны крестанаос выль-туј-вылө. Оніја гөль, пемыд, шыг-нигө-пөт олөм местаө мi лөгөдам пөтөса, тырмана, кокныжык, жу-гыджык олөм. Совет-власт, кызи вермө, отсалө крестаналы тувт-чыны воғө. Школајас, лыффыган-керкајас вогталөмөн, агроном-јас-пыр, газетјас-пыр, коператсия-кыпөдөмөн, өбм уждөмөн, да му-көд-ногөн мiјан сiктјас нөжјөнiкөн вежасны. Ковмас мiјан нубд-ны ыжыд культурнеј ух. Медга ыжыд нафејаыс выль-ногөн овмөд-чигөн абу государство-вылө, а агныс крестана-вылө. Кутасны-кө став ужалыг крестана агныс отсаны, бырөдны пемыдлунсө, кы-гыны жугыдлаң, бөрјавны ас-костыс буржык војтырөс Советјасө, секи мiјан сiктјасын регыджык лоас культура, Совет-ног олөм.

Сузчытөм крестаналы өтутвчытөгыд лөб өбкыд. Ковмас важ-моз тупласны најтын. Гөль крестана өтутвчытөгыд оз вермыны бөгтны виғму ужалан машинајас, бурмөдны овмөссө вермасны ку-лакјаскөд. Оніја өтутвчөмыс гөль-јөзлы колө не сы-вөсна, мед код-лыскөд, мыјкө мырффыны, сөгга јукны ас-костын. Воғза-коф гөль крестаналөн комiтетјасыд өнi оз ковны. өтутвчөмыс сузчытөм кре-станалөн колө, мед на-пыр сiктјасын лоi чорыда нубдөма робо-чеј класслыг полiтикасө, мед венны кулакјасөс, кутны властсө ас-киас, өтув шөркөффема крестанакөд, кыпөдны овмөс, тувтчыны сотсализмлаң.

Гөль-јөзлөн чукөртчылөмјас.

Коммунист-партия отсалө гөль-јөзлы, вермасны кулакјаскөд. Сi-јө шөктө вөчавны налы (гөль крестанаыслы) ас-костаныс собран-нејас, шөкыджыка чукөртчывлыны. Медга-нын колө ташөм чукөрт-чылөмјасыс Советө, коперативјасө да мөда-мөдлы отсеган комiтет-јасө бөрјыгөм-воғын, мувијас јуклөм-воғын. Чукөртчывлытөг гөль-јөзыд ас-вөснаныс, нiнөм оз вермыны вөчны. Озыр јөз венасы најөс, да пукөдасын советјасө, коперативјасө ас-јөзөс, кулакјас-дор сулалыгјасөс. Воғыв чукөртчылөмөн гөль-јөз вермасны јон-жыка өтутвчыны ас-костаныс да шөркөффема крестанакөд вермас-ны бөрјыны ужалыг да Совет-власт-дор муныг војтырөс, вөчны быд уж гөль-јөзлы колан-ногөн, гөль-јөзлы бур-вылө.

Кодөс лыффыны сузчытөмөн, шөркөффемаөн да кулакөн.

Та-јылыг Леңин-јорт гiжлис-на 1903 воын. Сени сiјө шуө: гөль крестанин шөкыда овлө вөвтөг. Көзө сiјө сөмын өти-мөд фегатiна му. (Тажө наңа местаын, а мiјан областын сыыг еща). Гөль мортлы

быд во лоӧ бокыг богтыштны наӧ. Сылы лоӧ век бокыг корсны нажеткајас, овны јӧз-ордын, ужавны медаӧмӧн. Сылӧн щӧкыда оз тырмывлы мувиӧ-ужалан-кӧлуј. Мукӧд-дырјі бырлӧ кӧјдысјас да лоӧ кевмысны озырјаслы, меӧ уӧдӧн ӧетыштасны. Ӣерт, кулакјасыд најӧс нарвӧтӧны, Ӣескӧдӧны.

Кулакӧн Лӧнӧн арталӧ сещӧм олыгјасӧс, кодјас ас-ордас виӧдӧны казакјасӧс, пӧфеншинаӧн ужӧдӧны, кодјас ас-овмӧссӧ унжыксӧ нуӧдӧны, лептӧны медалӧм јӧзӧн. Јӧз ужалӧмнас кулакыд бостӧ ыжыд докод, Ӣукӧртӧ ӧӧм да сӧјӧн бара-на мукӧд ужалыг крестанаыслыг јуӧ вӧрсӧ. Кутас вузагны, лӧбӧ ӧетавны уӧдӧн. Пӧльзутчӧ јӧз нуждаӧн. Ӣетас еща, а мынтысны сылы бӧрсӧ ковмасуна. Кулакӧн уна скӧт, уна мувиӧ-ужалан-кӧлуј.

Шӧркоӧфема олыг крестанӧн сулалӧ кулак да гӧль крестанӧн-шӧрын. Сылӧн, гӧль морт-моз-жӧ, мувиӧ-ужалан-кӧлуј абу уна. Сылы ковмывлӧ-жӧ петавлыны корсны нажеткајас, сӧмын ещажыкыс; мукӧд-дырјі, кор семја-пыщкас ужалыг-кӧыс оз тырмы, меда стра-да-дырјі, сылы ӧедыр-кежлӧ лоӧ-жӧ медавлыны ужалыгјасӧс. Наӧны сылӧн тырмӧмӧн, гашкӧ і кӧлыштӧ вузыштны. Олӧ, кыпӧдӧ овмӧссӧ ас-уӧдӧн, јӧз-сылӧ-вылын, кулак-моз, оз пукав.

Лӧнӧн шуӧм-сертӧ крестана-пӧвсын ужсӧ коммунист-партӧја нуӧдӧ. Партӧја оз лыффы быд бура, тырмӧмӧн олыг крестанӧнӧс кулакӧн. Мијан ӧіктјасын, Ӣерт, јона-на сорсылӧны. Артавлӧны кулакӧн быд озыржыка, суӧчанажыка олыгӧс. Оз виӧдӧны сы-вылӧ, мыжыг крестанӧныс сувтӧдӧс кок-јылас овмӧссӧ: ас ужалӧмӧн да мырсӧмӧн-ӧ, јӧзӧс Ӣескӧдӧмӧн-ӧ. Мукӧд шӧркоӧфема крестанӧн ас пемыд-вӧснаыс, лӧбӧ кулакјаслыг кывзас да кутас омӧлтны Сӧвет-властӧс. Тащӧмсӧ сӧр-жӧ оз ков пырыс-пыр ӧимтыны кулакӧн. Сӧјӧс колӧ бергӧдны аслаӧ, тӧдмӧдны мијан полӧтикаӧн, сӧвет-уӧдӧн, ӧтутвны гӧль крестанакӧд. Тащӧм шуасӧмјасыд лоӧ ещажык, кор гӧль-јӧзыд агныс кутасны овны ӧтутвӧмӧн да щӧщ шӧркоӧфема крестанакӧд бурмӧдны ужсӧ сӧветјаслыг да коператӧвјаслыг.

Коммунист-јачејкајаслӧн уӧ.

Аслыныс суӧчытӧм крестаналы ӧӧкыд отсӧгтӧг ӧтутвчыны. Коммунист-партӧја отсалӧ налы ӧтутвчыны. Мукӧд губернајасын важӧн-ӧн кутӧгӧсны татчӧ. Мијан ӧтутвчӧмыс мунӧ омӧлжыка. Ӣеважӧн вӧлі 3-ӧд ӧтласа Пӧленум ВКП (б) Обкомӧн да Контролнеј Комиссӧјалӧн. Сенӧ бура сорӧгӧсны гӧль крестанаӧс кыпӧдӧм, ӧтутвӧм-јылыг. Ӑти-мӧд коммунист јачејка паскыда-ӧн нуӧдӧ тајӧ ужсӧ. Уналаын вӧлӧма-ӧн гӧль-јӧзлӧн Ӣукӧртчылӧмјас. Уналаын-ӧн крестана тӧдмалӧсны, мыјла партӧја ӧтутвӧ гӧль-јӧзсӧ. Кутӧс содны гӧль крестаналӧн вежӧрыс, обществоса уӧдӧ кутӧгӧмыс. Гӧль-крестана јонжыка ӧібӧдӧсны коммунист-јачејка-бердӧ, отсалӧны бурмӧдны сӧветјас да коператӧвјас. Јона гӧль јӧз кыпӧдӧчыс-

ны таво коперативјасо бөрјысигөн. Ми огё-на төдө—кущёма гөл-јөз отувтчасны советјасо бөрјысигөн. Ми чайтам, јешшө-на буржыка.

Отувтчөмыс-кынңи гөл крестаналы колө отсөг овмөс кыпдигөн. Öнi отсөгыс сөтөб ыжыджык-нын. Уждыган төварішществојас унжык уждөны вермытөм крестаналы. Вотыг гөл-јөзөс мездөма. Потребобществојас лөвөдалісны фондјас, кодi отсалө гөл-јөзлы пырны коперативө шленө. Сегга нажеткајас кер-бердын да туй-вөчигөн щөктөма сөтавны воҗжык суҗчытөм крестаналы.

Оз-на став партијаса јачејкајас кужны нуөдны гөл-костын ужсө. Емөг уна өмөл-торјас i сещөм јачејкајаслөн, кодјас кутчигөмаөб-нын тајө ужас. Оз кужны миҗаө артөвны, кодөс колө пуктыны гөл-лө, шөркофдемө да кулакө. Шулывлөны—абу-пө мијан кулакыслөн лыбөмыс, сиктас-пө олөмыс оз вежөы. Мукөдлаын полөны заводитны гөл крестана-пөвсын ужавнысө. Оз-пө ков нуөдны кущөмкө торја уж гөл-јөзкөд. Шөркофдема крестаналы уналаын абу-на вi-ставлөма—кыңи на-вылө виҗөдө коммунист партија да Совет-власт. Сы-вөсна шөркофдема крестанаыс өтдортчөны гөл-јөзөыс, бара-пө кутасны мырөфавны. Уналаын јачејкајас мөвпалөны—гөл-јөз-костын ужыс-пө колө сөмын кулакјаскөд вермасөм-вөсна. Оз төдны мыј отувтчөм-пырыс гөл крестана кыпөдасны асөыныс вежөрсө, овмөс-сө, јонжыка кутасны сибөдчыны обществоса уж-бердө.

Мукөдлаын јачејкајас агныс бокыган виҗөдөны, щөктөны нуөдны гөл-јөз-костын ужсө Волисполкомјаслы да мөда-мөдлы отсаган комитетјаслы. Сегга гөл-јөзсө отувтигас, јачејкајас көсјыгасны налы быдгама бурторсө, ставсө-пө кутас сөтны государство донмынтытөг. Таңи, ферт, оз поҗ. Таңисө сөмын верман велөдны дышөдчыны да јөз-вылө нафејтчыны.

Кущөм ужјас сулалөны воҗын.

Јачејкајаслы колө бура виҗөдны, кыңи сиктјасын мунө крестана-пөвсын торјалөмыс (расслоение). Колө бура төдмавны, кодјасөс пуктыны гөл-лө, шөркофдемө да кулакө. Та-сөртi-i пуктыны уж быд сиктын, көнi ем партијалөн јачејка. Щөкыджыка колө чукөртлывлыны суҗчытөм крестанаөс, сөнi сөрнитны локтан уж-јывгас. Та-щiм собраннејас-вылас поҗө коравлыны щөщ шөркофдема крестанаөс. Сөмын оз ков вунөдны—собрание-вылын вөчөны шуөм-јассө (решөнејассө) агныс гөл крестана. Чукөртчылөм-бөрын шуөм-јассө ысталөны Советјасө. Пукалөны-кө Советас гөл-јөз-дор төждыөыс војтыр, најө кутасны ужавны гөл-јөз шуөм-сөртi. Јачејка-јаслы колө бура виҗөдны, мед гөл-јөзлөн шуөмјас ез вошны весшөрө, мед сiјөјассөс ез вунөдны, мед кущөмкө пөлза лөi.

Гөл крестаналы колө јона кутчiсны коператсiјаө. Сөмын сы-пыр најө вермасны отувтчөмөн өјјонжык бырөдны гөллунсө. Öнi

мијан сиктјасын ем уна-нин виџму-ужалан-коперативјас. Голь-јозыс пырџомаџ сетчџ еџа-на. Коло пырны ставныслы да гџлџмсаџ сені ужавны.

Советјасад да коперативјасад џні мијан лоі бџрјџма уна-код гџль крестанатџ. Нала аслыныс сџџ-жџ џз ков џтџортны мџда-мџд-сџ. Нала коло ужавны џтув, чукџрџн, коммуниџст-партџја индалџм-сертџ. Кор артмасны ташџм чукџрјасыс (группа бедноты) гџль крестаналџн, секи лоџ кокнџжык вермасны, гџль-јозлы-паныд-муныг-јаскџд.

Миџин.

Лџнџнлџн мавзолеј.

Гөм-чөжан-кассајас.

Государстволдөн ужалыг-јөзлыг гөм-чөжан-кассајасыс колдны — өти-кө, мед-ескө ужалыг-јөзлыс вермисны чөжыштөм гөмсө вошдө-мыс повтөг виңны, мөд-кө: мед государстволдөн финансыс јонмис.

Сөвет-правительство гөм-чөжан-кассајас-пыр, коперативјас-пыр да воана-уждыгөмјас лежөмөн чукөртө мыжкө-дыра-кежлө, бытө өждө, прөст, кујлан гөмсө јөзлыс. Таји чукөртөм гөмгыс өти пайыс мунө виль фабрик-заводјас лөгдөм-вйлө да важјассө зонталөм-вйлө, мөд-пайыс крестана овмөслы уждыглөм-вйлө, мукөдтор лөгдөм-вйлө.

Мыјда гөмсө пукталөмаөс.

Со тајө таблитсајасыс петкөдласны кушөма ужалыг-јөз пукталөмаөс гөмсө кассајасө.

Гөм-чөжан-кассајас — Комі облагтын 42, СССР-пагта 14.757.
 Гөм пуктыгјас . . . . . 1.068, „ 1.284.800.
 Пуктөм гөмыс . . . . . 74.652 ш. 45 ур, „ 84.010.200 ш.
 Пуктөм гөмыс өти пуктыг-јурө . . . 67 ш., „ 66,9 ш.

Міјан Комі облагтын гөм-чөжан-кассајасө пуктыгјасыс да гөмыс воыс-воө сө кыји сөдөмаөс.

Кушөм кадө.	Касса лыд.	Гөм пуктыг лыд.			Пуктөм гөмыс (шајт лыд.)		
		Ставыс.	Став пөвыс крестана.	Прөчөнтөн ¹⁾ .	Ставыс.	Крестана пөн.	Прөчөнтөн.
1924 воын, јанвар 1 лун-кежлө.	1	335	оз төдны	—	21.000	оз төдны	—
1925 воын, јанвар 1 лун-кежлө.	24	401	—	—	5.700 ²⁾	—	—
1926 воын, јанвар 1 лун-кежлө.	39	631	83	13%	40.473	2.950	7%
1926 воын, јул 1 лун-кежлө.	42	949	187	21%	68.051	9.515	14%

1) Прөчөнтјаснас тані индөма крестана-лыдсө став пуктыгыс лыд-пөвыс.

2) 1924 воын, кор өм-дон уөмгыд оз-нын ков вөлі повны, кассаө гөм пуктыгјас унадн өмсө бөс бөстөлісны.

Кассајасыг бурис ужалыг-јөзлы.

Сөм-чөжан-кассаыд пуктөм гөмгыд мынтө ыжыд прөцент. Војдөр, револутсіјаоџ, гөм-чөжан-кассајас мынтөны вөлі во-гөгөрөн сөмын 3,6%. Револутсіја-бөрын мед-воҗсө мынтылісны 4%. Öнi, 1926 вога август 11-өд лунгаң, строк урчiттөг-кө сөмтө пуктан, сетөны во-чөжөн 8%, а строкдн-кө пуктөма,—воөн 9% (9 ш. 100 шайт-вылө во-гөгөрөн).

Кассаын-кө өм чөжан, кокныжыка плуг ботан.

Гөмтө кассаад пуктөм-бөрын, оз-нын ков повны вошөмгыд-ны, сiгмөмгыд-ны, сотчөмгыд-ны. Гөмыд кассаад ңекор оз вош. Гөм чөжан-кассаө пуктөм гөмгыс пуктыгыс-воҗын кыввиҗө Совет-правительство. Сылөн сы-вөсна гөм-чөжан-кассајас запаснеј-капиталө сетөма 10 миллион шайт. Пуктыгыс, көт кор, вермас бөр ботны кассаыг став гөмсө, либө мыжкө-мында, пуктөма-кө вөлі сылөн строк урчiттөг. Строк урчiтөмөн пуктөм өм бөрсө поҗө ботны строкыс тырөм-бөртi.

Гөм-чөжан-кассаад пуктөм-гөм-лыдсө дај пуктыгыслыг ңимовсө виҗөны гугөн. Виҗавлас-кө кодкө сы-јылыг, сүдө сiјө сурө. Пуктөм

сөм һекод оз вермы мырфдыны-һи, арестујтны-һи, пуктығыслы һимовсө төдмавы-һи, суд-кыңзї.

Сөм-чөжан-касса-пыр поңо-ї, кодї көсјө, воттө мынтыны. Сөм-чөжан-кассаыг-жө поңо государствоһи воана-уждыгөм облыгатсїа һөбны, поңас төдмавы—ен-ө во ас-киад кутан облыгатсїа-вылад. Поңо-жө облыгатсїатө сөм-чөжан-кассаө закладө пуктыны. Воас-кө сїјө облыгатсїаыс, сөмсө закладө пуктығыслы сөтасны, закладас пуктөмыслөн-кө урчїтөм строкуыс ез-на коль.

Сөм-чөжан-касса-пыр поңо сөмтө ыстыны кытчө гажыд, став СССР-пагтаө, колө сөмын кассаас вїгтавыны кытчө, кодлы да мыјда ыстыны да поштаөһи ыстөмгыс мынтыгыны.

Кодї оз өтї местаын ов, а ветлөдлө өтїлаыг мөдлаө да пуктөма-кө сїјө сөмсө кассаө, көсјө-кө, поңо бөгтны кассаыс аслыс-пөлөс ескөданпас—аккредїтив, көнї урчїтөма пуктөм сөм лыдсө: ставсө лыбө кымынөд-кө јукөһсө. Сїјө гїжөд-сөртїыс мөртүс вермас бөгтны сөмсө лүбөј сөм-чөжан-кассаыг, көнї ем кык ужалыг. Мїјан Коми областын аккредїтив-сөртїыс сөтөһи сөмтө ујездувса да областса кассајас.

Кассаө сөмтө пуктїгөһи, поңо сїјөс гїжөдһи көт ас-вылад, көт код-вылө, а көт і һимов урчїтөг. һимов урчїттөг-кө пуктан, секї сөтасны кассаад мөд-пөлөс һїжка да сы-сөртї сөмтө-ї кутасны сөтавыны.

Мөд-воңза пуктїгас кассаад колө вајны өтї шажт, сыыг улө оз бөгтны, а воңсө сөгга поңас вөгїг өтї урөһи пуктавыны. Поңо кассаад сөмтө пуктавыны поштаса маркајасөһи, кабала-вылө ласјөдлө-мөһи, сөмын бара-жө ласкавыны маркајассө мөд-воңза пуктїгас ков-мас шажтөң.

Сөм-чөжан-нассајас—көртанаһи отсөг.

Танї став вїгталөм-сөртїыс поңо аңыны: сөм-чөжан-кассајас отсалөһи көртанаһи ічөтїкаөһи, вөчасөһи чукөртһи сөм быдгама коланторјас-вылө: вїңму-ужалан-колуј- һөбөм-вылө, паскөм лөгө-дөм-вылө, стрөјїтчөм-кежлө, мыјјас-вылө өтпырјө уна сөм колө. Сөгга сөм-чөжан-кассајасыд сөтөһи көртанаһи длы і мукөд-пөлөс отсөгјас.

Мїјан СССР-пагта став көртана һыд-сөртїыс сөм-чөжан-кассајасө пуктыгөм јөзыс еща, өтї прөчөһыг-на ещажык. Мїјан областын ставыс 211.676 мөрт, на-пїыг кассаыһи чөжөһи сөмсө 1068 мөрт: быд 188 мөрт-пїыг өтї мөрт.

Уһыкыс көртана-пїыг оз-на төдһи, мыј сїјө сөм-чөжан-кассаыс, кущөм отсөг һаһи сыыг. Колө быдөһлы төдмөдһи көртанаһи сөм-чөжан-кассајаскөд, вїгтавыһи, кущөм бурыс сөм-чөжан-кассаыһи сөм вїңдыг.

Сїңи мї регыджык дај уһык сөдтам сөмпуктассө кассаыһи, сїјөһи јона отсалам көртанаһи дај государствоһи.

М. Җїновјев.

Міжан сиктјасын

„Kodzödan Һаһ“.

Сыктив-Луза-вожын (Леткаын, Ловжуын, Ношулын, Абјачо-ын, Занультеын, Кебраын да Візінын) крестана матөвоомаог „kodzödan һаһон“.—„Рузөгһаһсө-пө сојан да лучкі кодзан: быдлаті слабитас, јурьд бергөдчө, восөдө і быдтор“.

Тақисө вісмөдө һаһыд, ем-кө сы-пійн һаһ вісмөдан-тор, бак-коғ щак—шугө фузариумөн. Тајө вісөмыс овмөдчө һаһ-вылас (су-вылын дај ід-вылын), јона рөдмө, өдјө паскалө зера гожөмын (ко-лан гожөмын торја-јона-һін паскалөма).

Сіјө щактө медга јона поғө каҗавны мујас-вывгыд арја-выв, һаһ воігөн. Сещөм щак овмөдчөм шепјас-вылас овлө бак-коғ алөј-рөма бус (щакыслөн көјдысыс). Сіјө буснас һаһтө вісмөдан щакыд і паскалө: төлыс новлөдлө буссө шептыг-шептө, муыг-муө. Сы-вөсна јонжыка да өдјөжык вісмө тајө щакнас ерд-вывјасын да чојјывјасын быдмыс һаһ. Сені төлыд гөгөр ветлө, һінөм оз сајөд һаһсө бус новлөдлыс төвгыс.

Вісөмыс паскалө весіг һаһсө сусланјасө чукөртөм-бөрын, со-рөмө течөм-бөрын. Секі, ортчөн топыда кујлігад, вігыс шепјасыс-лөн вісөмыс вужө қоһвіза бур шепјас-вылас. Вартігөн сіјө вісөмыс бара-жө вужө қоһвіза бур тугјас-вылас (бус-пырыс-жө) дај іҗас-вылас.

Төла-дырјыд, кор фузариум-щакыслөн көјдысыс (бус-коғыс) гурас қоһвіза һаһшеп-вылө, сіјө заводітчө сені вужјасны. Вуж-јыс пырө һаһтуг-пыщкас дај сојө һаһтуг-пыщгыс јежыдсө. Сојіг-ас сіјө лезө сетчө аслыс-пөлөс јад. Сіјө јадыс-і „kodzödo“ сещөм һаһтө сојігөн. Тугыс тащөм вісан-һаһыслөн посны, кокһілік, һар-мөм-коғ, пыщкөсыс абу јежыд, а алөј-рөма (розөвеј).

Һызі мынтөдчыны һаһ-вісөмыс.

Көзны сомын қоһвіза, бура весалөм, сортірујтөм көјдысөн. Ве-савны машинаөн.

Көзтөзыс-војдөр көјдысыс віны вісөмсө формалінөн лібө мед-неј-купоросөн (протравливание).

Каҕтајасад-кө вігыг Һаңлөн іҕасыс вољсалөма, оз ков петкөд-ны кујөдсө му-вылад, кытчөз сiјө лучки оз пөжгы. Петкөдан-кө— вігөмыс вермас вужны тувсов көзавылад (id, зөр).

Щөкыджыка вігөдлывлыны мујастө һаң быдмигас. Кағалан-кө сетыс алөј-рөма бак-код буссө, регыджык колө вундыны да варт-ны. Оз поғ дыр віҕны һаңтө сусланын да зөрөмын;—сек өдјө вігөмыс паскалө.

Варттөз кыз-мыј верман јонжыка колө когтыны һаңтө ры-нышад.

Ізөдтөз-војдөр сещөм вігмөм сусө колө зев јона когтыны кы-мынкө лун паччөр-вылын либө пачын (буржык пачын),—кітны сетчө 1¹/₂-2 вершөк-кызта, щөкыджыка гудравлыны.

Оз поғ вердны сещөм „кодзөдан һаңнас“ скөтөс.

Һызі төдмавны вігөмсө.

Та-јылыг мијанлы со мыј гiжө саңитарнеј доктор Хрустале-в-јорт: „Кебраын, Палауғаын, Ношулын јөзыс вігмалөны аслыс-пө-лөс вігөмөн. Вігөмыс тајө шедө һаң-помыг.

„Һаң-помыг мијанла-дорын вігмывлөны кык-ногөн. Өти-кө: му-көд војасө су-вылын зев јона овлө ужпiң. Сурө-кө сiјө һаң-пиө, вігмөдө мортөс: вігыслөн бергөдчө јурвежөрыс, чуңпомјасыс кын-мөны: һинөн оз кутны кывны, став тушасө јiрмөг бостө. Мөд-кө (кызі Хрустале-в-јорт і кағалөма өктјасөд вігыгјас-дiнө ветлигөн): морт вігмө һаң-помыг кодзөм вігөмөн. Тајө вігөмыс лөө „кодзө-дан һаң“—помыг. Ташөм һаңсө сојөм-бөрын мортлөн вігмө јурыс, лычкө ун, јурвежөрыс бергөдчө, кiкөкыс зөрө, кымө, покодкаыс кодзөм мортлөн-код, омөла заводiтө сiннас адзыны. Меным вігөм-сө удајтчис тајө приметајас-гертыс төдмавны. Поғө төдмавны ві-гөмсө і сiзі: вігмөм-сунас (тугнас) вердны чiпанөс. Вердтөзыс су-пiғыс колө бөрјыны став ужпiңсө. „Кодзөдан-Һаңтө“ сојөм-бөрті чiпаныд жујгөдчас, бығтө пагөдө сiјөс, сөгга кодавны-жө кутас.

„Вiгыгјаслы колө дугдыны сојны „кодзөдан-Һаңтө“, либө сојны мiча пычкөд шөриөн пөжалөмөн, либө, шуам, картупелькөд сорөн пөжалөмөн.

„Һаңөн отравiтчөм-мыгтi колө јуктавны мортсө гырк кiғермө-дан, либө восөдан лекарствоөн“.

Трунда—бур волюс.

Мыјон бур трунда-волюс.

Скөт олан-ин мијан волюсалоны іңасөн да лок, шогмытөм турунөн. А локтас тулыс, туруныд-һи, іңасыд-һи оз кольы. Сіңкө, куш іңаснад картатө волюсавны абу қик шаһ.

Мукөдлаһн (Шветсіјаһн, Финляһдсіјаһн, мукөдлаһн) крестанаһс картанысө іңаснад омөла волюсалоны, кыз вынсө волюсалоны трундаөн. Тани мијан ескө трундаһд уна-жө ем-да, сөмын оз-на крестана төдһн—кытчө да мыј-вылө сіјө тужө. Сы-понда оз і сіјөс перыһны.

Трундаөн картатө волюсалигөн кужөһд артмө буржык. Кужөд-васө трунда ас-пырыс һөтө оз леқ. Трунда вермө јуһы кужөд-ва пөв кужим-кымыһн уһжык руқөгіңас-дорыс: өтө пунт кос, һища трунда вермө јуһы кужөд-васө 12 пунтөқ, өтө пунт іңас јуө сөмын пунт 3-4.

Сіңкө, трундаөн карта волюсалигөн кужөд, өтө-кө, артмө буржык, мөдкө, уһжыка-трунда-волюс скөт олан-иһыс сөстөммөдө сыһөдсө, кыскө дука вару карта-вылыс. Кужөд сіғмиғас леқө сыһөдө аслыс-пөлөс дук, нашатырлаһ муһыштө. Сіјө шугө аммиакөн. Аммиакас ем зев уна азот, кытыс бөрын артмө гелитра. Сіјө зев колан гојантор көқалы, быдтасјаслы. Сөмын азотсө іңас-кужөд озжык вермы кутһы. Трундаөн волюсалигөн азот һекытчө оз вош, колө кужөдө. Сы-понда, выһлуһыс кужөдлөн јешшө-һиһ codө. Сегға-өд скөтһд сөстөм сыһөда-иһад қоһвіңажык олө.

Картатө трундаөн волюсалигөн јона вичмө іңасыд вердас-вылө. Крестаналөн-кө кужим мөс, көкјамыс-өкмыс төлыгөн муһө волюс-вылө іңас 120-135 пудјөқ. Та-мыһда іңас вермө воқсавһы 60—70 пуд туруһлы. Һур-муһн (һища-трундаөн) волюсалигөн жыһгыс уһжык вичмас көрым-вылө.

Со. сіңкө, мыј сетө трундаһад картатө волюсалигөн: 1) codө кужөд 2) артмө выһа-бур кужөд, 3) қоһвіңалун скөтлыс кутө, 4) codө зердас овмөһын.

Трунда перјөм-јылыс.

Өһи сорһытыштам кықө перыһны трундасө, кушөм трунда тужө волюс-вылө да кықө сіјөн колө волюсавһы картатө.

Ем кык-сікас трунда-му: 1) һища-трунда, 2) муа-трунда. Һища-трунда сурө пожөм-вөра һурыс. Сіјө-і ем карта волюс муһд. Перыһны трунда колө арсаһ. Муа-трунда волюс-вылө оз туж (һајтчө). Сөмын сіјө зев бур кыскавһы, карта-вылө вайлытөг, вескыда му-вылө. Перыһны ташөм трунда-мутө колө арсаһ-жө, сегға чөпасөн теһны. меһым шуралас. Чөпасас колө төвјөдһы да гојјөдһы. Көгөм, шураләм-бөрын поқө кыскавһы му-вылад.

Вольсавны картатō трундаон оз ков кыза, вершōк 2-3, а вылысас вольсыштны іңас. Почō, ферт-і, куш трунданас вольсавны, еща-кō-нын іңасыд. Нәйтчыны кутас да бара вольсавны.

Видлөгјас трунда кужōдлōн.

Міјан областын видлөгјас трундаа кужōдōн да трундаон, бура-кō, ез-на вōвлыны. Ме тані вiгтала мыј гетōмаōг видлөгјасыс му-кōдлаын*).

1. Запольскеј опытнеј-стантсiјаын воōма фесатiна му-вылыс:

кујōдавтōм муыс	100 п. һаң, 100 п. іңас.
іңас-кујōдōн	137 п. „ 127 п. „
трунда-кујōдōн	166 п. „ 160 п. „
іңвескаалōм трундаон	164 п. „ 131 п. „
кујōд-сора трундаон	168 п. „ 152 п. „

2. Вјаткаса опытнеј-стантсiјаын воōма видлөг-мујасыс:

Ноль сурс пуд трундаон кужōдалōм муыс—су	160 п. фесатiн.
кујōдтōмыс	120 п. „
зōр, су-бōрын, трундаон кужōдалōм му-вылыс	108 п. „
„ „ кужōдтōм му-вылыс	95 п. „

Татыс адҗам: трундаон кужōдалōм му-вылын содōма урожајыс весiг і мōд кōҗаыслōн кужōдалōм-бōрас дај вынсō кутō дырҗык іңас-кујōд-дорыс.

Вōлōмкō сiҗi-і ем. Запольскеј опытнеј-стантсiјаын видлōмаōс: кымын кōҗалыс содтō урожајсō трунда-кујōд. Видлөгыс со мыј вiг-талōма.

Урожајыс фесатiна зōрлōн:

Іңас вольōса кужōд	2400 п.—145 п.	1-ја вон.,	151 п.	2 вон.,	115 п.	3 вон.
Трунда вольōса кужōд	2400 п.-160 „	„	171 „	„	179 „	„
Трунда кужōд	4800 п. 163 „	„	160 „	„	163 „	„

Трундаыд мiјан кужлō вывтi уна. Колō заводiтны перјыны сiҗōс карта вольōс-вылō да кужōд-вылō. Трундаыд перјōм-кыскалōм трудтō зев бура вештас.

Ільа-Ольксан.

*) Бостōма Баурлыс, „Крестьянское Хозяйство“-ныҗаыс.

dözörитөј скөтнытө.

Тыра-көбыла-вөлөс дөзөритөј. бура быдтөј чибөөс.

Көбыла-вөлөс тырөдөм.

Көбылаос колө тырөдөнү бур ужөн. Быдөн төдөнү—бур чибө вермас лоны сөмын бур ужыс. Ферт, јешшө-нын буржык лос чибөйд, батыс-кө (ужыс) дај мамыс (көбылаыс) өткоф бурөс.

Государство тулысјасын сиктјасө лөгөдлө случнеј-пунктјас. Сецөм пунктјасас виҙөны бур ужөс. Сецөм инас-і крестаналы колө нулывлыны тырөдөнү көбыла-вөвјассө.

Кымын воҗык тулысын көбыла-вөв пышјалө, сымын бур. Секі чибө тулысла-дор чужө да буржыка быдмас.

Уж-динө көбылаос нуны колө пышјавны-заводитөм-мыстыс. Пышјалөмыс овлө лун 3—5. Он-кө секі ну көбыла-вөвтө, сјјө сегга ужөс оз леҗ ас-вылас четчыштны, көҗ-і леҗас, оз тырғав. Чаңасөм-бөрын көбыла-вөв бара заводитө пышјавны витөда-дасһолода лунјас-костын, өҗимөд-өкмысөд лунјас-гөгөр. Тајө каднас медрегыд удајтчан тырөдөмнад. Чаңасөм-бөрын первојја пышјалөмсөкө лөө прөҗевајтөма, мөд-пөвнас пышјалөмсө фелөжык-нын каҗавны.

Көбыла-вөв, коллөн пышјалан-кадыс колөма либө абу уж-динө нулөмөн тырғалөма, бара заводитө пышјавны вежон кујим-мазтыкымын первојја пышјалөмсаһыс. Мед-егкө он прөҗевајт сјјө-кадсө (вермө пышјавны і воҗык), колө уж-динө нулыны өҗим-өкмыс лун-мысті. Кык либө кујим четчыштлөм-бөрын-кө ужөс сегга көбылаыд оз леҗ, секі, төдөмыс-нын, көбыла тырғалөма. Та-бөртө вөвтө вайлыны уж-динө колө јешшө-на кымыныс-кө, медем вескыда-нын поҗис наҗејтчыны тырғалөма абу вөлыд. Мукөд-дырјыс вөвтө лөө һольсөҗ леҗлывлыны уж-динө. Уж-динө һөлөдыс вайлөм-бөрын-кө көбыла бара пышјавны заводитас, секі вөлөс колө нулыны вөв-пельшөр-динө, төдмавны—оз-ө сјјө вөс.

Уж-диныс нуигөн вөвтө колө наҙөһикөн новлөдлыштны; өҗјө ветлыны секі оз поҗ. Ödjö ветлөмнад көбыла-вөлыд вермас бөр шыбытны көјдыссө да оз тырғав.

Мед-бур кад уж-динө нулыны—асыв. Случнеј-пункт-кө алын, колө сетчө лөгөдчыны лун-кымын воҗык, мед аскіөҗыс көбылаыс верміс шөјтчыштны. Рытын поҗө вердны да јуктавны, а аскінас сетны һөмтор оз ков. Уж-диныс нуөм-бөрын поҗө сетны турун, сегга кык-кујим час-бөртө јуктавны ваөн да сетны зөр.

Он-кө көбыла-вөлөс кут тырөөдны быд во, сiјө бөртинас тыр-
гавнытө озжык кут, а мукөдыс-і қикөз дугдыны.

Вөв чаһағө тырзалөм-бөрас 11 төлыг-мығті. Вермас лоны тајө
кадсыс өті-кык вежонөн регыджык, либө дыржык. Ең-чибөөс көбы-
ла новлөдлө регыджык, ајөс дыржык. Томжык көбыла новлөдлө
регыджык пөрыг-дорыс. Мед-воzza чаһсө быд көбыла новлөдлө
дыржык.

Тыра-көбылаөс дөзөритөм.

Тырзалөмғаң төлыг көкжамыс-кымын вөвлы торја черед (дөзө-
ритөм) оз-на ков. Секи вөвлы ужавны оз-на-жө мешајт, сөмын сө-
кыд ужтө, вынғыс-вывті, ужавны оз ков. Вердны колө буржыка
—оз ков шыгјөдны.

Өкмыс төлысғаң-кымын колө-һин буржыка заводитны вөвтө
дөзөритны. Сөкыда ужалөмыс колө дугдыны. Сөмын көкһи уж
поэө ужөдны луннас час-кык-кујим. Чаһағтөз кык-кымын вежон
возжык тыра-вөвнад ужалөмыс колө қикөз дугдыны, сөмын воглөн
гулајтөдны домповод-јылыс быдлун өті час.

Зев-ескө вөлі бур, тыра-вөвјасөс-кө візны сиктјасын өтлаын
пощасны јөр.

Мед-бөрја лунјассө чаһағтөзғыс вөлөс јона-һин колө візны чет-
чалөм да дојмалөм-керөмыө. Четчалігјасөң, дојмигөн вөв вермас
торкғыны да возжык (кад вотөз) чаһағны, либө шој вајны.

Сөгга овлывлө тыра-вөвјаскөд сецөм-тор, мыј быттө пышјав
ны көсјөны, корөны ужөс: тыра-вөв-динө ужөс леzны оз ков, вер
мас сiјө вөв рушкуыс чаһөс шојмөдны.

Вежөссө карта-вылө тыра-вөвлы колө вөчны ыжыджыкөс,
шоньдөс, југыдөс, кос волөсөң волъсавны. Мед карта-вылын пыр
бур сынөд вөлі.

Вердөм-јылыс со мыј колө төдны.

Тыра-вөв вердө ассө дај рушкуыс чибөсө. Вөвтө-кө омөла ку-
тан вердны, шыгјавны кутас-і чибөыс да быдмыны оз вермы. Вывті-
кө јона вердан мамөс, щөгас да чибөлы сөкыд лөб чужнысө. Сіқкө,
вердны колө кужөмөн да буреща. Буржык вердны тыра-вөвтө не-
унаөң да унжыкыс.

Вердасыд тыра-вөвлөн мед абу вөлі шыкөма, мед вына да
мед буржыка вірас јіжө. Турун да зөр-кынці поэө сетливлыны-і
көтөфыштөмөн өтруб(пунт 2—3). Кык-вежонөн војдөр чаһағтөзғыс,
лун-кежлө турунтө колө чінтыштны заводитны. Гөжөмын, чаһағөм-
бөрын дај чаһағтөзғыс тыра вөвлы зев бур сојан—веж-турун да
міча кос-турун. Өті вердасғаң мөдө вузны колө нағөһикөн, мед
оз бөст рушку-пыщкөс да мукөд сецөм вюөм. Бөбөһаң-турун веж-

нас уна вердны оз поѣ. Сыыг вермас рушкуыс дундыны да колык-вигом бовтны. Оз-жө поѣ вердны тыра-вөлос регыд-на вартөма зөр-жөн, гөдагөм да кынмылом вердасөн. Колө видчигны ужпныыс (ов-ло-тај су-пнын), сижө вермө лоны ид-пнын дај турун-пнын. Сижө-кө сурас сојанө, вермас чаңтө шојмөдны.

Буреца да кужомөн вердны мед-јона-нын колө жын-кыном-бөрын.

Чаңасөм.

Чибө вөрөмыс мам-кыномас заводитчө төдчыны жын-кыном-саңыс, квајтөд-кымын төлыг-бөртү тыргалөмган. Сижө кадган вөвлөн рушкуыс заводитчө гөгрөсмыны да јона ыждыны. Кымын во-ѣ, сымын јонжыка пыр ыждө,—летчө увлаң да паскалө. Вөлыд сојны кутас төдчөмөн јона. Чаңастөѣыс лун кык-кујим вөрасыс петө јөв.

Чаңасан кадсө вөвлыс колө видчигны 11 төлыгнас тыргалөм лунсаңыс: ај-чибө-кө, 5 лунөн дыржык, ең-кө, 1—2 лунөн регыд-жык. Мед буржыка-кокныжыка вөлыд вермас чаңасны, бөрынжык вигтавлім-нын: кык вежон-војдөр чаңастөѣ колө-нын дугдыны вөв-над ужавны, турун сетөм чинтыны да вына-көрымөнжык вердны. Озжык ков јуктавны көѣыд ваән, колө виңны повчөм-керөмыс, куч-калөмыс, дојмөмыс да мукөд сещөм-торјыс.

Олан-інсө вөвлыс коло воѣжык лөгөдны. Кызжыка вольсапны сетј да щөкыджыка вольсөсө вежлавны. Чаңасан кад воө вој-кеж-лө. Сы-вөсна мед-бөрја војјассө колө щөкыджыка видлавлыны, зил-ны суны чаңасан кадсө.

Чаңасө вөлыд регыд, часжын-кымын. Кокныа чаңасигөн вөл-ыдлы мортган ңекущөм отсөг оз ков, весалөмыс-кыңгі. Заводит-чөм-мыстыс-кө вөлыд дыр оз вермы чаңасны, колө корны скөт-пельшарөс. Кущөм-сурө јөзөс, јешшө-нын „төдыгасөс“ вөв-динө леңны оз ков дај аслыд оз ков кужтөг отсавны чаңаснысө, сижтө сөмын щыкөдан, вигмөдан вөвтө. Буржык корны да видчигны пелша-рөс.

Чаңасөм-бөрың вөлөс колө виңны кынмөмыс (јешшө-нын колө, мед олан-инас оз пыр-пет төв). Мед-воѣда лунјассө колө вердны бур турунөн, поѣ сетыштавны і веж турун. Бур-жө вердны і өт-руба помејөн, сыыс јона содө јөлыс. Чаңасөм-бөрын мед-воѣда лунјаснас зөр да мукөд сещөм-тор вөлыдлы сетны оз ков. Уж-вылө доѣдавлывлыны поѣ вежон кык-бөрын вөлыгті. Секі-жө сө-мын-на поѣ заводитны вердны зөрјөн.

Сигимөд-өкмысөд лунјасө чаңасөм-бөртөыс вөлөс бара поѣ тырөдны.

Чибө чужөм-бөрын, мамыс первој сижөс ісалас, сөгга нулас. Оз-кө мамыс нув ңилөгсө, колө чибөөс мичаңика чышкыны кос рузу-мөн. Сы-бөрын чибөөс мам леѣө-нын ңоңасны. Оз-кө мун чибөыд

һоһ-дiнө, сылы колө iндыны. Овлывлөны вөвјас, кодјас чiбөөс һоһ-дiнас оз леңны. Секи колө отсавны чiбөлы, вөлөс кутыштны. Чiбөөс нуны һоһ-дiнө, а мамыслыг лептыны өтi воңға көксө. Кымыныг-кө таңи вөчөм-бөрын, мам сөгга велалас да чiбөтө һоһ-дiнас кутас леңны. Сөгга сещөм сiбөдтөм вөвјаслыг (ез-кө леңливлыны воңға чiбөјассө) лун-кык-кымын војдөр чаһастөңыс вөрагыс јөвсө колө лыгтыштавлыны, лiбө вөрасө киөн малыштавлыны, мең вөлыд велалас (оз кут гiлавны). Секи чаңтө һоһ-дiнас кутас-һын леңны.

Мукөд вөвлөн чаһагөм-бөрас јөлыс вөраас еща, оз тырмы. Секи чiбөөс колө јуктавны мөс-јөлөн, пуөмбаөн сорлыштөмөн (мөс-јөвсө колө пуктыны һоль-пөв унжык ва-доргыс). Јуктавны тащөм јөлөн колө быд кык часын стөканжын-мындаөн. Воңдө сөгга наңө-һикөн пыр содтыштавны, кытчөң оң веж сојансө.

Чiбөјаслөн уналөн овлө гырк јөрмөм. Сыыг колө чiбөлы вөчыны спринтсовка, скөт-врач щөктөм-сертi.

Мам-дiнын чiбөөс виңывлөны вожын-кымын. Сы-бөрын сiјөс мам-дiнын виңөмыг пөльзаыс абу (јөлыс мамыслөн кiзермө). Мам-дiныг торјөдөм-бөрын чiбөөс колө вердны турунөн да зөрјөн. друг торјөдны да вежны сојан оз ков. Колө наңөһикөн, велөдөмөн. Гојөмын чiбөөс колө виңны вөла-вылынжык.

Чiбөөс быдтөм.

Һөлөд-кымын вежонган чiбөөс колө-һын велөдны турун да зөр-дiнө. Бур ескө, чiбөлы вердан зөрсө-кө мајкыштан.

Мөс-јөвтө вердны колө, ферт, вылыссө бостөмөн. Поңдө сорлаыштны зөр лiбө iдшыдөса кiзерiник рокөн. Колө сетчө пуктыштны i сакара-пың. Тащөм јуан колө шонтыштны мөс-вөра-јөв шоныдөң. Јуктавны колө витыг-квајтыг лун-кежлө пөттөң.

Креҗаһиһлөн јөлыд мукөд каднас-и аслыс абу сојны. Кыг-һын чiбөлы јуктавны. Секи јөв-пыңди поңдө вердны iдшыдөса кiзерiник рокөн (поңдө зөршыдөсаөн). Тащөм-вердассө колө шонтыны мөс-вөра-јөв шоныдөң-жө.

Мам-дiныг торјөдтөң-на, төлыгөн-жынјөн-кымын колө вердыштавны зөрјөн 2-2 $\frac{1}{2}$ пунт-мында-кымын лунөн, воңдө пыр содтөмөн да содтөмөн. Мам-дiныг торјөдөм-бөрын быд 2-3 лун-мыотi зөрсө колө содтыны пунтжын-мындаөн, кытчөң лунга сетөмыс оз во 6-8 пунтөң. Сөгга пыр сiңи вердны зөрјөн арөс тыртөң. Зөрсө колө сетлыны кујимыс: асывнас, луннас да рытнас. Быд зөр сетлөм-бөрын колө сетны 2-3 пунт турун.

Турун сетны колө 10-15 пунт сутки-кежлө, наңөһикөн воңдө пыр содтөмөн.

Чiбөлы зев-жө лөгалө јешшө со кущөм көрым: өтруб сорлаөны шырөм iдiҗасөн лiбө шырөм турунөн, содтыштөны сетчө зөр да морков улнас-шырөмөн, һеуна пуктыштөны аһкыщ, да ставсө

сегга заваритомон пөжоны. Пөжөм-бөрын, сеттөз, колө пуктыны тојом мел да сов.

Льасни-пыдөсас чибөлы киккавлоны јешшө аслыс-пөлөс сорлалөм пычөн ($\frac{1}{4}$ солыс да $\frac{3}{4}$ пожналөм пөјимю). Тажө пычсө чибөыд нулө, татөг сылөн оз вермыны прамеја лыјасыс јонмыны.

Оз ков вунөдны, мыј чибөлы колө сојаныс-кынзі сетны вөла котралыштны ывла-вылын да ворсыштны. Веж-турун-вылө леэттөз, кымынкө лун колө вердыштавны гортын ышкөм веж-турунөн, кс-турунөн сорлалөмөн. Сегга быдлун веж-турун-вылө јирсыны леэттөз асылчн, шыг-јывгыс колө вердыштлыны кс-турунөн. Көзүд лысва-вылө либө пужа-дырји чибөөс леэны оз ков, колө видчигны сылөмсө-когмыштөмсө. Оз-жө ков виэны дыр вөла-вылын өвадөг-дырји. Секи чаңыдлы зев гөкыд.

Мыјөн чибөыд кок-јылас јонмас, секи колө виэны вөла-вылын-жык.

Көзүд кадө-кө чибөыд чужі, торја шоныдјас, первојја 2—3 лунсө-кынзі чужөм-бөртыс, оз-і ков. Ферт, јона-һин-кө көзүд, колыштө-жө шоныдыд. Секи-өд-і ыжыд вөвлы шоныдыд оз мешајт.

Көзүд-дырји чаңөс оз ков леэны карта-вылыс вөла-вылө шоныд јуанјас јукталөм-бөрті. Вермас сјјө кынмыны.

Чибөөс колө щөкыджыка пелькөдны. Пелькөдөмөн чибөлы кок-һижык да өдјөжык быдмө. Пелькөдны колө 2-3-ыс лунын, вердтөз. Емөс сы-вылө вөчөм щөткајас. Абу-кө сещөм щөткаыд, чибөлыс тушасө позө ізасјіөн һіртны да бөрінас чышкыны кызжык һөрт-торјөн. Гьлалаһ-інјассө, оз-кө леэ, оз-і ков мырдөн һіртны. Регыд јешшө һекыті оз кут сетны пелькөднытө.

Сінјас колө чышкыны-весавны орыс мича, сөстөм рузумөн.

Тырө-кө кок-гыж пыдөсыс чибөыдлөн, колө-жө весавлывлыны. Сөмын оз ков дојдавны. Ічөтысаһ весалигөн дојдалөмөн чибөыд, быдмас-да, оз кут сетны кокјассө дорны.

Чибөјас мөдөд тулыссаһыс-жө і заводитөны пышјавны. Посні көбылајастө оз ков леэны тырсаवны, колө 8-9-өд төлыссаһ-һин торјөн виэны, медым сещөм воэ тырсавны ез вермыны. Воэ тыр-салөмыс һекущөм бур көчаһнлы оз во, сөмын чибөыс шыкө.

Коэны уж-чибөөс буржык 2 арөсөн, којмөд тулысла-дорас. Тулысын коэөминса дојыс регыджык бурдас.

Велөдны вөвтө заводитны уж-бердө 3 арөсыс воэ оз ков. Воэ-кө заводитан ужавны чибөнад, сјјө бура быдмыны оз вермы, дај ічөт вына лөө. Верстөтө-дырји омөла кутас вермыны ужавны.

МӨСЈАСЛӨН ЗАРОКЈАС.

Омөля дөһөрүтөм-вөсна да кыз-гурө вердөм-вөсна скөтлөн овлө уна-өикас зарок. Зарокјасыс скөтлы аслыныс омөля дај најөс вичыөяслы өөлөм-вылө оз во.

Нызі лөбны зарокјас.

Гырыс скөтлөн ем уна аслас вөбөм (кодөс мi шуам зарокнас), мыј-вөсна налөн i вошө зөнвичалуныс. Зарокјасөн поөө шуны: һувөбөм, јирөм, куртчасөм, чужјасөм, мукөдтор.

Ташөм-зарокјасыс побны кыз-гурө да төдтөг вердөм-јукталөмыс, смөля дөһөрүтөмыс да јешшө омөля ныаса-јуан-өөјанөн вердөм-понда да сөв пукты-төг. Мед-јона ташөм-өикас зарокјасыс овлөбны һаң артмытөм војасө.

Зарокјасыс скөтлөн вермасны бырны, бөстөгам-кө вежлавны өөјан, кытчө шөщ колө софтыштны зөр, id либө анкыш да быдлун паң-мөд сөв.

Лукаөбөм.

Мөс чукөрын, лудын вичгөн овлөбны лукаөыс мөсјас. Гура мөсјас лукаөигөн мөда-мөдныслыс дојдалөбны вөрајасөб, рушку-кучиксө, мукөдлатi. Лукаөыс мөсјас шөкыда услаөбны-i мортјас-вылө. Мөскөс лукаөбөмыс дугөдны зөв өбкыд, сөмын верман дугөдны лүкалөмнас дојдалөмыс. Лукаөыс гура мөсјаслыс өур-јасөб колө шөщөдны, сөсөа пуктыны, өујны өурас роөдөдөм-пөв да көртавны сi-јөс чорыда, мед оз уө. Ташөм-ногөн, көт сөсөа мөскыд-i лүкыштас, һөкодөс дојдыс оз вермы.

Чужјасөм.

Мукөд мөсјас велалөмаөбө лыстыгјасөн чужјасөны.

Ташөм чужјасөыс мөсјаслыс колө лыстыгас домавлыны кыкнан көкјасөб, сөмын домавлнысө колө лычыда, медем мөскыс оз уө. Көртөд гөзпомсө домавлны колө өтенө тувјалөм кольчаб. Сөкi мөскыд оз вермы бөрбө-һи, бөкбө-һи чужјыны.

Мукөд-дырјi-кө мөсјаслөн вичө вөраыс, сiз-жө заводитө чужјасөны. Сөкi колө пырыс-пыр-жө бурдөдны, лөкар-динө шыаөлөмөн.

Сөсөа мөсјасыд лыстыөигөн шөнаөбны бөжнаныс, һајтчөдөбны јөвсө. Мед мөскыд оз вермы шөнаөны бөжнас, колө көртавны сiјөс (бөжсө) вөснiдик гөзјөн бөр-көкас, мөдар-бөкас лыстыөысөаныс.

Һөһасөм.

Сөсөа, кукаңјас-моз жө, мөсјас велавлөбны һөһасөны—һөһавны мөд мөскөс, либө вөсiг аснысө. Другөн он вермы воөсаөны, дугөдны мөскөс һөһасөмныс. Дугөдөбны таыс мөсјасөс чүшөн. Чүш вөчөб со кызі: вөчөбны дом да крепиталөбны сетчө јөс көрттувјас, кодi һөһасөны оз лөз—чуткалө. Мукөд мөскыс һөһасөмныс өновтчывлө, мавтан-кө һөһасөбө өш сөптөн.

Өпiра-Прокө.

Врачлөн горңијас.

Љоквісөм.

Мукөд-пөлөс вёсөмјас-дорыс љоквісөм мед-јона паскалөма јөз-пөвсын став му-пасталаас. Куш өти Паріж-карыс (Франтсіјаын) љоквісөмөн вёгыс јөзсө лыџөны сёзімсо сурс-гөгөр. Берлінын (Германіјаын) быд со мужік-вылө љоквісөмөн вёсөны кыч морт, со нывбаба-пыс дасвіт нывбаба. 1903 вога лыџөм-герті, став Россіја-пастаын быд дас сурс јөз-костын љоквісөмөн вёсөмаөс сёзім-дас кык морт. Міјан Комі областын 1925 вога лыџөм-герті, љок-вісөмөн вёсөны 704 морт. Сөрт, тајө лыд-улас ез-на вескав став вёгыс јөзсыс. Љоквісөмнад вёгыс јөзyd міјан 704 мортгыд унжык-на. Весіг быдса сіктјас вёсөны. Сещөм сіктјасад сөмын өтка-өтка морт оз вёны љоквісөмнад.

Мыј сіјө љоквісөмыс да мыј-вөсна сіјө лөө.

Љоквісөм—вужан вёсөм. Вёсмөдан мікробыс¹⁾ шусө «кельыд спірохетаөн». Сіјөјасөс поџө адчыны сөмын мікроскоп²⁾-пыр вёжөдө-мөн. Мікроскоп-улын кельыд спірохета тыдалө зев вөснө, штопор³⁾-нога нукласөм сунис-коф. Кельыд спірохета-кө леҗны өбезыанајас, кролықјас вір-јажө, најөјаслөн, мортлөн-моз-жө, артмө љоквісөм. Тајө петкөдлө мыј-вөсна лөө мортлөн љоквісөм да коді сіјө вёсөмсө вө-чө. Вёсмөдан мікробыс-кө вескалас мортлы јаж-вірас дојјас-пыр, көт кыті, морт вёсмө љоквісөмөн. Сынөд-пыр љоквісөм оз вуж. Вёсөм вермө вужны мужіка-нывбабаа воысөмөн (кодныскө-кө на-пыс вё-сөны) дај олөмгам-вөсна.

Олөмгам-вөсна љоквісөм вужөм.

Җоңвіҗа мортөс-кө, кодлөн вом-дорас ем куцөмкө дој, окалас љоквісөмөн вёгыс морт, секі љоквісөм вужө сіјө җоңвіҗа мортсылы: вёсмөдан мікробыс сылы вескалас вом-дорса дојөдыс. Сесга бара-жө љоквісөм вужө өтлаын, өти тасті-панөн сојігөн, чігарка-помјас курітігөн. Вартігјасөн дај мукөд-дырји сінјасө вескавлө јог. Сіјө јогсө сінгыс перјөны кывјалөмөн. Тајө кывјалөмнад бара-жө љок-вёсөма мортсаңыд вёсөмыд вужны вермас. Љоквісөм вужлө мортлы вичкоын крест окалігөн, дарјасігјасігөн. Өти куҗчышјанө чышкы-сөм, новлан, уҗлан колуј-пыр сіҗі-жө вёсөм вермө кутчөг-

¹⁾ Мікроб—зев ічөтік, сінмөн адчытөм ловја олыс.

²⁾ Мікроскоп—ыҗдөдан-тор. Сы-пыр вёжөдөмөн зев лөында тыдалөны куш-сінмөн адчытөм-торјас.

³⁾ Штопор—пробка-перјалан, вент-модаа.

ны да разавны. Тақі вужан да паскалан локвігёмыс шуго оломгамса локвігёмён (бытовой сифилис). Ферт, сиж мед-жонасё лоо пемыдлун-вёсна да велёдчытём-вёсна. Мукёд государствожасын жёзыс мижан-дорыг велёдчёмабёжык. Сені сёмын воо оломгамса локвігём разалёмыс-вылө 10%-ыс. Мижан СССР-ын оломгамса локвігёмыс паскалёма зонь 70% став локвігём-пигыс. Мижан сиктжасын жонжыкасё паскалө локвігёмыд жөз оломгам-вёсна.

Волыглёма⁴⁾ локвігём.

Волыглёма локвігёмён вигёны мед-жонасё каржасын. Ферт, вигёмсё мед-жонасё паскөдөны прогвтитуткажас. Прогвтитуткажас-пигыг локвігёмён вигёны 90%-ыс. Сиз-кө, пөштї став прогвтитуткаис вермас вигёмдны зев уна зоньвїца мортөс. Каржасын прогвтитуткажасыд вывти уна. Лыдфём-сертї ем өтї прогвтитутка: Берлынын быд 20 нывбаба-пигын, Вена-карын 22,4 нывбаба-костын, Парижын 14 нывбаба-костын, Лондонын 9 нывбаба-костын, сизї воғө.

Нызї мытчыгё да вигөдө локвігём.

Вигём шедөмсаң вежон 2-3 некущөм вигём мортлөн ортсыга-ныс оз төдчы. Сегга сы-бөртї, вигёмдан микробыс (спирохетаыс) жажпыщкө вегкалан инын лоо аңкыщ ыжта-кымын вабол. Вабол сегга пөрө дојө. Сещөм дојыс оз виг-нї, оз луд, доржасыс чорыдөг. дој-бердса матысса железажасыс неуна пыктыштөны. Мукёд-дырји дојыс бурдөдтөг ачыс бурдө. Вигыс мортыд секи, төдтөгыс, чажтө локвігёмсө бурдөмөн да помагёмөн. Абу-таж сизї. Сиж помагис сөмын мед-воғза кадыс вигёмыслөн. 4-6 вежон-мыстї мөдөдчө мөд кадыс. Мөд кадыс локвігёмлөн кысгө во 2-5 дај дыржык. Секи став тушаын, вом-пыщкөсын дај мукөдлаын лөбны уна-пөлөс кигтөмјас. Сиж кигтөмјасыс оз вигны-нї, оз лудны-нї. Некущөм-ногөнкө мөд-када-вигёммыс морт оз бурдөдчы, сылөн вигём пөрө 3-өд кадө. Сиж кад-дырјиыс мортлөн көн-гурө мед-војдөр лөбны жонгылјас. Сегга жонгылјасыс пөрөны дојжасө. дојжасыс ас-гөгөргыс ставсө сгемөдөны. Сещөм дој-кө лоо ныр лыјас-вылын, ныр мортлөн лаг-мунө, сиз воғө. Кожмөд кадыс вигёмлөн кысгө кымынкө во. Онкө бурдөдчы, вигём пөрө бурдөдны вермытөм паралычө, либө спин-неј сукоткаб.

Кущөм кадјаснас локвігём вужө мукөд-жөзлы.

Мед-воғза да мөд кад-дырјиыс локвігём вермө зев кокниа вужны мөд мортлы. Кожмөд каднас вигёмыс оз вуж.

Жикөз бурдөдтөг локвігём, көт-ї нинөм-нын оз төдчы сылөн, во 5-10, 20-мыстї бөр вермас мытчыгны еж-вылө.

⁴⁾ Половой сифилис.

Локвісёмён вісыг нывбабајас вајоны шој-кагајасос лібё локвісё-мён вісёмјасос: кагајаслөн став туша-вылас тёдчө локвісём кісёмјас. Та-герті поэб шуны: локвісём, абу-кө сыыг бурдөдчылөма, вужө чельады.

Поэб оз зікөз бурдөдчыны локвісёмые.

Коді оз бурдөдчы локвісёмые, пыр енсвтчө,—сещөмлы сөмын колө повны локвісёмые.

Локвісёмые поэб бурдөдчыны, зікөз сыыг мездыны; сөмын кағалөм-бөрын колө чорыда кутчигны бурдөдчынытө. Кымын регыджык заводитчан бурдөдчыны, сымын өдјөжык-і мездыган вісөмые. Мед-воғза вісөм лөөм-кадган-кө кутан бурдөдчыны, секі вісөмые некуға кад-мыгті мездыган зікөз. Серт, колө бурдөдчыны сөмын врачјас-ордын. Бур оз ло, пондан-кө бурдөдчыны пывсөдчы-јас-ордын, „төдыјас“-ордын. Мөд-кад дырјыс-кө кутан бурдөдчыны, секі лөб дыржык-нын зікөз бурдөдчыд лөчитчыны. Ковмас секі во 2-3 чорыда, здук-кежлө еновтчывтөг бурдөдчөм. Көјмөд кад-дырга вісөмсө бурдөдны зікөз оз вермыны. Вермөны сөмын коқөдны вісөмые да мездыны паралчыө да спіннеј сукоткаөн вісөмјасыг.

Колө-ө јандыны локвісёмөн вісысјаслы.

Јөз-пөвсын локвісём шуөны „пежөн“. Сіјө нөті абу сізі. Вісөмын немтор абу „пежыс“. Тағинадтө-өд поэб-жө „пежөн“ шуны чакотка, тиф, көлера. Локвісёмөн вісыг-јөз 100 морт-пыыг 70 морт-вісөны мјан зік асланыс пемыдлун-вөснаыс відчистөмла. Сы-вөсна најос оз ков нартітны-ні, відны-ні. Колө налы быд-ногөн отсавны бурдөдчыны, өдјөжык мездыны сещөм вісөмые.

Локвісёма јөзлы аслыныс оз ков јандыны вісөмгыс. Регыджык колө кутчигны бурдөдчыны врач-ордын.

Врач І. Кокаын.

Дојмөм-бөртү мед-воzza отсөгјасыс.

Мукөд-дырји, кор кодкө-кө гемја-пиад дојмас-лы, мыј-ли-да, врачтө пырыстөм-пыр сузөдны он вермывлы. Сы-вөсна быдөнлы, медса-нын јона мамјаслы колө ічөтїка кужыштны дојмөм челафјас-лы, врач вотөз, отсөгтор сетны. Сешөм кужыштыг мортыд-өд мїжан сїктјасын гемја-пиад пөштї некод абу. Мї тани жеңыдїка вїсталам, кызі челафлыг мед-војдөрсө, врач локтөз, позө кокөдыштны дој-мөмсө, дојмөмаөс-кө најө вір петтөз.

Вундысөм.

Быд сїктса керкаын қолө-ескө лоны јод-лекарство. Јодыд колө вір-петтөз кыткө вундысөөмыс. Сїјөс позө нөбны аптекајасыс. Кыз ур-дон-кымын-кө нөбан, вельдыр тырмас.

Стеклөторјөн-кө, лїбө мукөд-торјөн челафылөн кыткө вундысөас, колө візөдлыны ез-ө стеклөторјыс, мукөдтор кол дој-пїас. Сы-вөсна колө дојсө нөжжөнїкөн, відчысөмөн мыскавны. Некоп некушөм ногөн оз поз дојө інмөдчыны мыскавтөм кїөн, дојыд вермас пежасны. Зев ічөтїк најттор-ли, мыј-ли, веог гїннад он-ї аф-зы, вескалө-кө дојад, сїјө ороссас. Мукөд пежасөм дојыс бөр бурд-лө, а мукөд кувтөз морттө воштылө. Сы-вөсна дојтө мыскавтөз-војдөр, кїјастө колө мыскыны мајтөгөн.

Сїктјасын мукөд, дојыс вірсө дугөдөм-могыс, пуктылөны сетчө чераңвез, кїскавлөны муөн, мукөдторјөн. Тащөмјассыд колө еновтчыны.

дојтө мыскалөм-бөртї да мыкө вескалөма абу сетчө відлөм-бөртї (вескалөма-кө, колө перјыны), колө сы-вылө кїгтыштны ічө-тїка јод да вевтїныны (пуктыны вылас) сөстөм вата, лїбө, абу-кө ватаыс, көртавны сөстөм рузумөн.

Вір петөм.

дојыс-кө јона-нын вірыс петө, колө зельда-коф көртавны дој-бердтыс, дојыс неуна вылытїжык, бїнтөн лїбө суңїсөн. Сөмын су-ңїснад көрталөмсө дыр, часөн-жынјоныс унжык, віңны оз поз. дыр-кө віңан, зельдысла көрталөм-інгыс улынжыкса вірјајыс вермас кувны, сесга когмыны.

Көртөдсө дојыс оз ков раңлыны зөң лун дај вој, оз ков дој-сө вөрәөдны. Уна-кө-нын вірыс дојыс петї, зев бур вігысө вод-төдны крөват-вылө да пуктавны туша-гөгөрыс рузум-пїөгартлөмөн пөгва-тыра бутулкајас. Секи колө сетны вігыслы ловавны сөстөм сынөдөн.

Нырыг вiр петiм.

Мукiд чельдiлiн нырыг шiкыда вiр петлi. Секi најiс колi водтiдны гащiн: водтiдiмнад вiрыс омiлжыка петi. Ныр-вылас да плеш-вылас колi пунктiны кiзид-ваiн кiтiдiм рузумтор. Сегса колi сетны вiсiглы нырас кыскыны слабынiк укус. Оз-кi вiсыг ачыс вермы, укуснас колi кiтiдыштны вата да сујны нырас, сујны сiзi, медем вата-помыс нырыг нужалыштiма. Ставнас-кiдiд вататi нырас сујан, кыскыштнытi кiнад он вермы. Ватасi колi вежлавны. Горнитны нырыг вiр петiг-костi оз пог.

Сотчiм.

Кагайдiлiн-кi iзјас паскiмыс-ли, јурiыс-ли, пырыгтiм-пыр колi вевтiывыны сiјiс шебрасiн либi ыжыджык паскiмiн, мед биыс сенi пiдi, кусi. Сотчiм-iнсi пырыгтiм-пыр колi мавтны вачелинiн либi **совтiм** ульунја выјiн. Сы-бiртi колi пуктыны сотчiм-iнас содаiн кiтiдiм рузум. Рузумсi оз ков богтны, кытчiз оз лант дојыс. Сiмын мед рузумыс оз космы, пыр колi сiјiс соданас кiскавлыны.

Сотчiм iныс-кi поркјалас, соданас кiтiдiм рузум пуктытiз погi поркјалiмсi суцкыны јемiн. Сiмын поркјалан-iнсa кучикыс мед секi оз кулыштчы, а бiр ласкыгас јaj-бердас, јемсi, поркјалан-iнсi суцкытiзчыс, колi бi-вылын доиiдлыны да пожыштны ваiн. Он-кi доиiдлы јемтi да поркјалан-iнсi сiзi суцкыштан, дојыс бермас пежаны.

Кор дојыс лантыштас, содаiн кiтiдiм рузумсi погi богтны да кiртавны дојсi мiд сiстiм рузумторјiн. Сiјi рузумторсi колi лакны кущiмкi мащiн (борней либi тiнкiвеј мащiн, вачелинiн). Абу-кi некущiм мащ, сы-пыгдi погi мавтны рузумтi гiсiн, либi ульунја выјiн, сiмын мед сiјi абу солавлiма, либi колк-јежыдiн.

А. П. 3.

Крестаналiн ујјасыс певралын.

Тажi тiлыгын вартiмјас колi-нiн помавны.

Мiјанла-дорын певрал тiлыг кiзид-на овлi, сiз-кi јона-на колi тiждыены, медем скiтлы-ескi шоныд вiлi овны.

Гујасыс вiдлавны—оз-i сiсмы картофель, вылпiв колi бiрјавны сiсiмiмсi да омiлсi.

Kodі ез удiт-на весавны машiнадн асгыс кiјдысi, колi весавны да сортирујтны.

Мiсјас заводiтiны гiнсi вежны,—колi најiс весавны, нiјтчан мiсјасiс тырiдны бур iш-дiнi нулыны.

Кукаҥасём мёсјасёс колё бура дёзёритны: медым налы вёлі шоныд, југыд да сёстём сынёд да вольёс, ҥе јуктавы вескыда јукмёс-са кёзыд ваён.

Тажё тёлысааҥ-жё колё заводитны тёждыены градјөр кёждыс-јылые, колё-ҥын лёёёдны ёгурчй, капуста, галан да толат кёждысјас.

Турун вајалём ылі вёзјас-вылые колё ештёдны.

Дортчан, ремонтјрујтан уждас колё помавы.

Выль стрёјбајас-вылё колё вајавны кер, краж, кёрпич, мукёд-тор.

Пес-дон тајё тёлыёё бур. Сёз кё колё инёдны, ем-кё лышнеј за-пас вузёс-вылё.

Міжан коператсіја

Потребобшествојаслөн ревізіонней-комісіја да сылөн уҗыс.

Мед-егкө потребобшествојасын јуралыҗасыс бура ужалісны, мед-і шцөт нубдөмыс вөлі вегкыд, быд во-кежлө став обшествоса шленјасыс чукөртчылөм-вылын бөрјыггө ревізіонней-комісіја. Мыј поҗө-да, мыј колө тајө комісіјаыслы керны, урчтгө потребобшествојас уставөн, сегда Обсојузгаң иңдөдјасөн да туддөдјасөн.

Вегкыд-ногөн-кө, ревізіонней-комісіја-дырјыд потребобшествојасын оз ков лоны кытчө-сурө сөм лотајтөм. Сіҗ-ө сіјө? Абу,—сы-туддө абу-на гөгөр шаң. Щөкыда-на овлывлө потребобшествојасыс сөм да төвар лотајтөмјасыд.

Мыјла-нө сещөм локторсө вермөны вөчны коперативјасса бөрјөм да медалөм ужалыҗасыс? Мед-јонасө, җерт, омөлык ревізіонней-комісіјајас-вөсна.

Потребобшествоса шленјасыс чукөртчылөм-вывјасас оз бура артыштны ревізіонней-комісіјаө бөрјан шленјас-јывгыс. Шленјас чукөртчылөмјас-вылын аҗывлан со мыј: бөрјөны правленьнеө шленјасөс, а скодутчыҗас завоҗтчөны разбдчыны: „мі-пө-тај ег сурө-а“, бытө сегда налы нинөм керны сені. Көлтчыҗасыс бөрјөны ревізіонней-комісіјаө щөкыда кушөм-сурө јөзөс, омөлыка велөдчөмјасөс, либө җік велөдчытөмөс, кодјас сіјө уҗ-вылас оз тујны.

Ревізіонней-комісіја бөрјігөн шленјаслы колө төд-вылас угкөдлыны, гөгөр артыштны кушөм уҗ-вылө најө јөзсө бөрјөны, сы-гер-ті сегда-і индавы, бөрјыны.

Со кушөм колө лоны ревізіонней-комісіјајаслы аслыныс да најө уҗныслы:

1. Ревізіонней-комісіјаө бөрјан шленыд мед вөлі вегкыд, коперативса уҗсө мед раҗөјтө, мед прамеја велөдчөма, верміс гөгөрвоны уҗгамсө да ас-кадын өлөдны ужалыҗассө локторјас вөчөмыс.

2. Ревізіонней-комісіјалы-жө колө виҗөдны төварјас лавкаын да складјасын виҗөм-вылө: мед-егкө ез щык да ез ло сы-вөсна убытка обшестволы.

3. Ревізіонней-коміссіялы колө быд 3 төлыг-мыгті відлавны став төварсө, быд төлыг-мыгті кассасө. мед оз нінөм вошлаг, кыт-чө-сурө візды-лотајтгы.

4. Правленьелыс ужалан-плансө колө төдмавны дај сы-серті-і ужалөмсө віқөдны, буржык тујјас індавны.

5. Јонжыка колө төждыгны төвар дон чінтөм-јылыс, ковтөм рөскөдјас бырөдөм-јылыс.

6. Колө ревізіонней-коміссіялы јитөд кутны Обсојузса інструкторкөд, обсојузса ревізіонней-коміссіякөд да вөлөстувса организатсіјаскөд—сы-сајын уна ем уж-ладмөмыслөн.

7. Шленјас чукөртчылөмјас-вылын колө віставлыны ревкоміссіялы аслас уж-јылыс да правленье уж-јылыс: вескыда, чінтавтөг, содтавтөг, кыті ужыс бур да кыті омөль; мөда-мөдөс торја лічкөм-ні, увтыртөм-ні, ошкөм мед ез вөв—сыыс некущөм пөлза абу.

8. Коператівјасыс гугагөм да лотајтөм зілөны бырөдны став ужалыс-јөзыс, государство. Ревізіонней коміссіялы колө чорыда бөгтгыны тащөм лөксө бырөдөмө. Оз ков вунөдны—ревізіонней-коміссія-сајын уна-жө ем воқө-вылө коператівјас пагкөдөмын да јонмөдөмын. Та-серті-кө, ыжыд-і кыввізны колө ревізіонней-коміссіялы уж-јывгыс агсө бөрјыгјас-возын дај став Сөвет-власт-возын.

Нікс.

Төвар вајөм-јылыс.

Міјан областын мед-уна төвар мунө потребкоператсіја-пыр. Воыг-воө потребкоператсіјалөн ужыс тајө боксаң јонмө. Колөм воө бара-на вель-јона јонміс.

Төвнад міјан төварјастө вајны донтөм тујыд абу. Сөгга төвартө зев ылыс пыр міјанлы лөө вајны. Сы-вөсна төвар колан-лунсө да вермас оз сіјө ставыс вузагзыны лөө артавны вожын-кымын воқжык. Тајө арталөмсө вөчөны һаң да турун урожај-вылө да пушһина шөдөм-вылө воқыв віқөдлөм-серті. Бур һаң воөмла да пушһина бура шөдөмла пабрік-заводса төвар міјан јона мунліс, весіг мукөд-сікас төварыс ез тырмыв.

Көлан во міјан вель-уна-сікас төвар ез тырмы: макорка, ізтөг, кучік, өшің-стөклө, сахар, треска, көрта-көлуј, сің вөқө. Таво потребкоператсіја зев јона зіліс, мед-өскө төвар-тырмытөмыс ез нін ло дај ва-тујөн вајіс ва вогытөқ тырміг һадејаөн. Сің, 1925 воын, октабр 1-өд лун-кежлө потребкоператсіјаса областувса сојузлөн төвар-запасыс вөлі 922 сурс шајт дон, а 1926 воын, октабр

1-öd лун-кежлө запасыс вөлі-нын 1.521 сурс шайт дон. Сің-кө, по-
 зө шуны: Областын во заводчиг-кежлө төварыс ем.

Богтам-кө тавога первоја кварталгыс (октябр-декабр төлыг-
 яс) ужсө, торја-сікас төваряс вузаломыг адзам со мыж:

Наан төвар.

Таво ескө міжан асланым урожаыд омөл вөлі-да, Обсојузөн
 заптөм наанс омөла мунө. Öнi-öd унжык крестаныныс ассыс-на
 наансө сојө. Öтi-кө, та-вөсна омөла јөзыд наантө бостөны. Јонжы-
 ка кутасны боетны мөд квартал-помас (мартсаң-кымын). Мөд-кө,
 міжан областын мед-јона наантө вузалө хлебопродукт, кодлөн наан-
 сө уна заптөма. Сы-вөсна Обсојузлөн аслас наан-запасыс еща. Көт-
 еща, тулысөз тырмас-на. Тулыснас Обсојуз наантө көсјө вайны
 120.000 пуд.

Таво пыр оз кут тырмыны ріс да ва восгытөз перлөвөј кру-
 па. дыр омөл-туј сулалөм-вөсна оз тырмы вөлі кослунја выј. Во-
 зө-кежлө выј лоө. Сөкыда таво сурө шај, оз тырмы тсентрын.
 Міжан Областын-ескө шај тырмытөмыд јонасө ез-на вөв, да во-
 зө-кежлө вермас лоны, оз-кө, бытө, вайны заграничаыг.

Треска-запас ем тырмымөн. Кардорса гелді нөтi абу, омөла
 таво шедөма-да.

Овмөслы колан-төвар.

Еща, оз тырмы өшін-сөеклө, дај оз поз нафејтчыны во-зө-кеж-
 лө вайөм-вылө. Абу тырмымөн загранича төваряс-пыыс: черяс,
 напілокяс, пілајас, мукөдтор. Көрта-көлујлыг коланлунсө мі омө-
 ла-на төдам. Сы-вөсна вермас не тырмыны посныжык-торјас: вед-
 рајас, тазјас, пожјас, сізі во-зө. Пөсуда-төвар да лампа-көлуј ем
 тырмымөн.

Пушніна омөла шедөмла јона чiні лыјсан-көлуј нөбалөм. Се-
 щөм төварыс уна-на колө мөд во-кежлө.

Кучік да манупактура төвар.

Колан вога-моз кучік тырмытөмыд таво оз-нын ло. Кучік-тө-
 вар во-гөгөр кутас сетны Обсојузлы договор-серті Кожаиндикат. Та-
 во пабрикаса кучіккөд кутас вермагны (конкурировать) татчөс ку-
 старјаслөн вөчөм кучік.

Манупактураөн судчам. Сөмын абужык тырмымөн сукнојас да
 вылыс-паскөмса матерјејас. Сітеч-улов төвар-запас ем вель-ыжыд.
 Сукнојастө відчысны-і во-зө-кежлө ыжыд нафејаяс абуөг, оз-кө вай-
 ны заграничаыг.

Төвар вайны лоө відчысөмөн.

Віçөдлан-кө областын таво-кежлө воөм урожај-вылө, јона бур
 вузасөм, төвар іналөм оз поз відчысны: таво наан-турун урожаыд

омӧль; бара-жӧ сегда зев еща урыд шедӧ, вегиг тащӧм еща ур лоӧ-мыс ми́жан областын ез-на вӧвлы. Поӧ шуну—вузасӧм-бокзанъ та-во сӧкыд во. Первојја кварталыс ескӧ петкӧдліс—тӧвар ӧні-кежлӧ мунӧма бура, ӧткымы: конторајас вузалӧмаӧс воӧза-герті кујим-пӧв-кымынӧн унжык. Сӧмын тавога сӧкыд во-вӧснаыс, таво ми́жанлы тӧвар нӧбан да вајан ужтӧ лоӧ нуӧдны јона видчигӧмӧн. Тајинад, видчигӧмнад сӧкыд зев лӧгӧдны ужсӧ сӧзі, меd-ескӧ быд-сӧкас тӧва-рыс вӧлі тырмымӧн.

Тӧвар коланлунсӧ да емлунсӧ тани вӧсталоm-герті, поӧ шуну: таво регыджык вермас лоны тӧварыслӧн кујлӧмыс, а оз, колан-вога-моз, тӧварјаслӧн тырмытӧмыс.

Т. да П-ов.

Ізвајылӧ тӧвар вајӧм.

Міжан потребобшествојасын.

Њувчім заводса потребобшество.

Став керкаыс лавка-улас лыффыгө 126, шленыс потребобшествоын 161 морт,—127,7% став керка лыдыс.

Пајыс 5 шайта. 144 мортлөн пайсө мынтөма вѣт шайтыг унжыкөн. Став чукөртөм пажевей-капиталыс—947 шайт да 25 ур,—быд шлен-вылө воө 5 шайт да 88 ур.

Став бергалан сөмыс 1926-өд воын, октябрь 1-өд лун-кежлө вөлөма—15.847 шайт, а куланыс: көлуын, пайјасын да дона-бумагајасын—2737 шайт. Аслас потребобшестволөн сөмыс 7505 шайт, јөзлөн—11079 шайт да 50 ур. Төварсө во-чөжнас бергөдөма 65303 шайт да 46 ур дон.

Куш барышсө во-гөгөрсө төвар бергөдөмгыс бөстөма 1312 шайт да 35 ур.

Межадорса потребобшество.

Шленыс октябрь 1-өд лун-кежлө лыффыгө 319 морт, 464 керкаыс—68,2% став керка лыдыс.

Пајыс—5 шайта. 220 мортлөн пайсө мынтөма чоңнас, мукөдыслөн абу-на тыр. Став чукөртөм пажевей-капиталыс—1450 шайт да 21 ур—быд шлен јур-вылө воө—4 шайт да 54 урөн. Төварсө во-гөгөрөн бергөдөма—41510 шайт дон. Вузасан рөскөд-вылө төвар дон-вылас содталөмаөг 13%, а мунөма став рөскөдыс-вылө, төварсө вайөм дон-кынчї, 5,7%. 7,3%-ыс көлөма барыш-вылө. Барышыс лөбма 3091 шайт да 83 ур. Став ембурыс октябрь 1-өд лун-кежлө вөлөма 8798 шайт дон, сенї асланыс сөм вога барышнас—7461 шайт да јөзлөн 1337 шайт. Тажө зев бур Межадорса потребобшестволөн.

1925-26 вузасан-бергөдчан воас аслас сөмыс содөма тавога барышнас 3322 шайт.

Ставыс-егкө тајө бур-да, вузасыгыс таво абусуғөма 255 шайт дон. Тацөм омөльторјасыг көлө быд потребобшестволы јона вѣдчыгны, вужнас тајө лөксө њещыштны.

Кык кывјөн потребобшествојас уң-јылыг.

Косланса п. о.

Чїнтїс јөз-вывгыс уңјөзсө 81%-вылө. Төвар-вылө содталандонсө лөзїс 13%-саң 10,2%-өз. Ужыс мунїс план-гөртї.

Усѣвачерса п. о.

Керка-јур лыддөн-кө артавны, пырöмаөг коперативö шленјасö 95,5%. Ас-коперативса ужнас шленјасыс зев интересуйтчыны, сөлөмгыс ветлөны шленјас чукөртчылөмјас-вылө. Сиңнад сиң-да, сөмын коперативлы ужјөзсö оз мынтыны, коперативыс немүличаө воан-выјын.

Вісерса п. о.

Правлењњеыс абу щөктöмá ужөн некодлы төварсö сөтавны-да, прикадщикыс ас-наукнас сөталöма. Шленјасыс чукөртчылөм-вылын шуисны: мыј-дөн ужөнсö сөталöма, став убыткасö ас вылас-і јөткыны.

Ыбса п. о.

Озыр, төвар уна, төргуйтöны збоја. Правлењњеыс ыргөн-пөртјасö јаж солавлöма да јажыс щыкыштöма. Правлење абу бөбмöма —вузалöма јажтö ставсö дај јещö убыкатөг. Мыј верміс лоны һөбыгыскөд, сојыгыскөд, правлењнелы веккоф.

Глотовса п. о.

Потребобшествоын правлењњеыс-ні, ревізіоннеј-коміссіјаыс-ны абу ужавлöмаөг. Сы-вöсна Обсојузса інструктор, відлалігас, кажалöма щщөт нуөдөм-сертыс лөтајтөм. Правлењнеса шленсö да мүкөдсö сөтöма сүдö.

Комі гіжодчукөр

Л Е Њ І Н.

(1924 — январ 21 лун — 1927).

Мі казтылам январ кыз-дэтикд лун,
Кор ыжыд шог суис став мусё,—
Мі копырөн казтылам талунја лун,
Кор Лењинлөн олмыс куі.

Став олмыс Лењинлөн—гёл-вёсна тёжа,
Пыр на-понда ёдлмыс пуіс;
Ставмуывса ужалыс-јёзёс немчёж
Пыр мездысан туж-куза пуіс.

Став гёл-јёзлы колё пыр отувтны вын,—
Сіз унаыс Лењиныд шуліс,—
Пыр чорыда вермасны, кытчёз оз мын
Став муыс буржуж-кіподулыс.

Став му-гёгёр кыщовтё Лењинлөн туж,
Сет мунёмыс вохё пыр ёдзё;
Му-пагтала тіралё озыр-буржуж—
Важ олммы пом воём тёдчё.

Бур велёдём Лењинлөн њекор оз кув,
Бур сіёмјассылён оз вунны;
Мыј олигас ужавліс, сіјё оз сувт—
Мі кобјоіс сы-тујёд мунны.

Быд ужалыс војтырлөн Лењин оз вун,
Век Лењин-њім лоё зев муса.
Мі ёдлмеань копырөн казтылам лун,
Кор Лењинлөн олмыс куі.

Њобдінса Віттор.

ЛЕНІН-ЈОРТ КУЛІ*).

„Ленін-јорт, вожд кулі!
Бүрі Ільичным!“ —

Чард өдјөн паскалі
Јуөр му-вылын.
Бытто-кө сөд кымөр
Шондіс вевтис,
Руалис му-гөгөр,
Вож-кодөз пемдіс.
Ленін-јорт кулі-таж...
Велөдөм олас.
Ужалыс сөлөмын
Өзтөм бі сотчас.
Ужалыс отвывтчас
Вө-Ка-Пө-бердө.
Ленінлыс дорапас
Шонділан! Вожд!..

Сук-Парма.

Ерд-вылын гу-нөрыс ем...

(Январ 9 лунө, 1905 воө, увысјасөс казтыштөм.)

дасөд верст-сајын столітса**)—карған,
Ерд-вылын нөрыстор ем...

Сетыг кывлывлө кырнышлөн карзөм,—
Кырнышыд сы-вылө-ј ем...

Январ төлыөын, вожшөра-војын,
Ерд-вылас локтісны јөз,
Меда казакјас мортвыг сарлөн—
Тужпомсө (лөк ужлыс) дебисны сіз...

Куз-војбыд најө сен кодјисны пыдө
Өтласа, паскыд зев гу;
Вочасөн карғаныс мортшојјас вайисны,—
Кыв-ні-жын некод ез шу..

Кыз сегга гу-шөрас шојјассө лөдісны
Гірілук-тојлаліг-тыр,

*) Гіжіс 2-өд ступењын велөдчыс, томынк-јорт.

**) Оніја Ленинград-кар.

Вылыгаң кыңкөн кын муон тыртисны...
(Гу-пыщкас муыс ез төр!..)

* * *

dasöd верст-сајын столитса каргаң,
Eрд-вылын гу-нөрыс ем...
Сетыг кывлывлө кырнышлөн карзөм—
Кырнышыд сы-вылө-ј ем...

Jeжыд лым-улын, пемыд гу-пыщкын
Угысјас кујлөны тыр,—
Өкмысдас окмыс рөгөза кульын!..
Гу-пыщкас муыс оз төр...

Кујлөны...—Kodi-кө жугалөм јурөн;
Kodлөн-кө орөма кi;
Kodлөн-кө морөсас гвiнеча-ыргөн.—
Kodлөн-кө бағ, kodлөн-кө пi...

Волісны сы-бөрын гу-дорас сетчө
Бурторјөн казтылыс јөз,
Музөм чужөма ужалыс котыр,
Кыз-колө казтыштны мед...

дыр најө жугыла, кыв-ни-жын шутөг,
Гу-дорын шөгісны сен,
Вомкөщныс чорыда кодөскө јоріс,
Көсјысiс мынтыны воғөс...

* * *

dasöd верст-сајын столитса-каргаң,
Eрд-вылын гу-нөрыс ем...
Сетыг кывлывлө кырнышлөн карзөм,
Люк кырнышыд сы-вылө-ј ем...

Мај лунө кырнышјас төдлісны сетөн,
Кыз волісны казтивлыс јөз.
Ha-dinө волісны казакјас плетөн—
Вөтлісны гу-дорыс сез...

Кыз сетга вокјаслы пышјыны лоi,
(Воғсасны нiнөм ез вөв...)
Кыз мырғiсны гөрд знамја кыг
да лојісны најтыскөd-сор...

* * *

Но төдласны кырнышјас мөдыг!..
 Регыд-нын, матын-нын кад,
 Кор сувтас став ужалыг-јөзүс,
 да лептыгас гыр-рөма плаг.

Ч. Ғ.-В.

Олангаж.

Мыргөм-песгөмөј!
 Теныд ғылышта
 Лебач кывјасөн..
 Мөвпөс, сөлөмөс
 Текөд өтүвта!

Тулыс. Ловчөма, сылө, быдмө, југјалө. Кыскө вөрө. Муыс кајө шоньд ру, воңын сынөдыс пөртмасө-вежрагө. Шондиыс быдлаө сујөма нырсө, пөлалө лов, уңан-ун сағмөдө. Чөжгөны вынјас...

Небыдик, улыник му, мам-морөс-көф, шоньд. Водышла, шөјтча, бөр четча. Тыр-морөсөн нылала ебөс—тувсов, вөр сынөд.

Матыштчө вөр, вьл-керасјас. Шоггыны колөмаөг сөгмытөм мырјас. Поснидик пипујас јывсө вьлө качөдөмаөг—сералөны јөз мыргөм-вьлө, радлөны... Збојөг...

Шнуп... шнуп... Кокагөм шы.

Ме муні сетчө.

Ғағө вөрлыг мырғөфө му, һөжјөник перјалө, еоталө мырјас. Тыдалө, пөг—курткыс ылын. Неылын сјјөсөн кусиңтчөма кычө.

Ғағөлыг езыөн кыдма тошсө, шөчөник јурге көтагөма пөсөн. Кык-вожөн вағма мышкуөд дөрөмыс.

Кокан сөкыда качлас, шнапкыгас увлаң, сибдылас муө, бараһин вывлаңө лебчө...

Ме шыагны көсјі. Виғода—Ғағө сувтис, коканыс сибдөмөн колы муө. Кисгөм гезпомјас-моз, өшјисны сојјас. Чужөм оз тыдав, мышкуыс кепрөс, пельпомјас өшјөмаөг. Ышловзис Ғағө, голөһө пырис чунјасөн көшөлла, бергөдчис, адчис менө.

— Мырган?

— Мырсам-тај-со-да...

Шога, һөжјөник пычкыштіс меным. Меным сөкыд лоі. Бөсті щөщ көшөль, матыгтчим би-дорө, кынөмјасөн ласкыгим муө. Һинөм ог лыгт шуны; чигаркајас өзтім.

— Мырсам-тај-да, мыј.. Унаө бурыс?

Сөкыд, сінватөм, шог кывјөн висталөм шог.

— Мыјла, һекущөм бур-ө-мыј абу? Муыс-тај абу вывті омбл. Паөкыд пашна артмас.

— Артмас, кыз оз артмы. Вөчөмөн век артмывлө. Сөмын бурсө ог уфитлөй бостныс. Пөг киставлөмсө-таж адзылам.

Ме ог торк, кывза.

— Нельамын вит во пашна вөча, киста пөг. Тажө кijasнас-жө став кушсө весали, ег музлы... Öнi-таж музi. Ег-на-ескө көсжы музны-da.

— Мыjnө лоi, дадө?...

— Музан... Олөмыд ебөстө һөһыштас... Ужыд-ө-мыj! Вөjdөр вөли шогыд лөб, пыркһитчан, кабыртө шамыртан, чертө, кокантө чорыджыка кутан. Уж-dinad-öd гөлөмыд шөйтчө, ужыд оз ылөдлы... Сотчыли өтчыд. Воөн керка течi—өтнам-моз лепти. Мөд вөө ош соjic вөв даj мөс,—во-тыртөз выljасөс картаө пырти. Ез повыв гөлөм пиқыс, став пиксө пөгөн вөтлыли. Уна-таж, уна шогыс вөлөма... Куз-таж олан-тужыд. Тажө ескө-нө шог-ө-мыj да...

— Мыjnө лоi?..

— Шог-ө-мыj, миса? Шог, ферт. Гашкө ичөт, гашкө ыжыд... Баба кули... Пижан көсасны мунисны... Посһидыс колыны... Бырө-таж выныд... Выл баба корсны? Кыг-һин өнi, ветымын-саjad.

Ег торк, поли. Помасic чигарка, һөжжөнiк четчic Гемө, матыгтчic коканлаң... Увлаңө jижгылтчө, лычкөма гөкыда, мыргөма олөмнас. Кепрөс мышку петкөдлис уна: олөмсө, шоггөмсө, мыргөмсө, долыдсө.

Һөжжөнiк, музөмөн копыртчic коканла, гөкыда перjic. Бара шһапjалө кокан, бара-һин музөм морт мырфдө вөрлыс мусө: кокыштас—вөст, кокыштас—вөст.

Һөжжөнiк мунi..

Ме бара-на паныдагөли Гемөкөд. Костыс лоi куjим воыс дыржык. Муна пишчалөн, вадор тыjас видлала, пөтка корса. Гөжөм вөли помасө-һин.

Пипуjас ломзөмаөг, зарһиөн jорөны, норыһика арга ылан вашкөдөны. Кызjас гөрдjовөн өзjөмаөг. Ставыс зөв мича. Сөмын быд ловjаын төдчө-һин унмовган кад, ловjалөн гинjасыс куңгөны-һин. Ывла бөстөма, мед-бөрjаыс петкөдлө ассыс озырлунсө, мед-бөрjаыс мичлуннас ошjыгө.

Шыһитөв. Оз вөрзы сынөд. Тажикөн кулигөн гөгөрса шыjас лөһласны, зөбгөны пыдылаң... Тажө кулөм... Мича кулөм... мича да гажтөм... Шытөмыс, чөвыс шуштөмтө кулөмсө... Мед-ескө кулигөн ловjа-бердыс шы оз пышjы, мед шувгө-ескө выл, томжык, вынажык олөм.

Кыскө локтыштө щын, нырөс гилөдө. Сiзкө jөз ем. Со... чершы. Мөди шы-вылө, кокһали гөлөм. Терыба четчалө көрт, терыба jирыштө пусө... Кык чер-шы, кык морт, кык чер, кык пу өтвылыс пөрө, весасө, чiшкагө вөр... Морт мырөб.

Ме петі кушö... Тані пујас кулöны, кулöны нем-кежлö, сöмын ödjö, dojmöмөн; тані шыјас, тані шој-вылын том олөм-нын тыдалö,

— Вьль керас?

Бергöдчис ßaßö, вiçöдлiс, бара-нын черыс лебзö.

— Вьль,—кылі ме.

Пöрисны пујас. Ме-dinö, би-бердö локтисны кыкөн; јонöг топы-да тувтчöны—тані налөн асін.

Пöрыс,—ме tödi,—Гемö-ßaß.

Важ-дорыс јонжык, сералöны өинјас. Мöдыс том—ыжыд, јон, чужöмыс кумачөн полдöма. Гашкö, Гемöлөн пи?

— Олан-вылан, Гемö-ßaß! Он дугдыв—кокасан, весаган, парјасан.

— Мыјла дугда? Кадыс менам абу-на колöма-да. Ме-тај тенö кыгкö, быттö, аdчылі?

Ме вiстагi. Гартiм чiгаркајас. Вогса, төдмалан өинјасөн кыщовтiс гөгөр менö томыс, пiшщальö өинјаснас сувтлiс.

— Кушöма ужавгö? Важ-код-на гажтöм, шог?

— Абу, вöјi важөн-нын, вошiс, сылiс. Текöд ми горнитiм, сөгса бара мöвпышти—шог колö вöјтны... Чорыда кiјасö коканöс богтi, вени шогöјла муçöмöс, пессышти вынјаыс. Нöжjөнiк, луныг-лунö шогöс бырöдi, палöдi помöз. Ме-тај шулі теныд: мiга, уна шогјас-нын уж-пiын сотлi. Секса шогсö ме сiдi-жö вöтлi. Мыјјассö ег-i вöч; кералi, парјалi, кокалi, ссталi. Паокалiс куш, муçiс јajöј, сöмын кокнiда овсыны пондiс,—гојаныд пырö, сöлöмыд лöсыда тiпкö ..

Лөнiс Гемö. Ме каçалi сылыс сöлöмсö, ме кывзышти мырöм-лы сылыштöм. Кывјасөн чорыда, мiчмöдтöг ошкыштiс пессöмлыс донсö.

Гемö кыјöма менгым мöвпöс:

— да, ужавтöг гажтöм, локјасыс пуçöны јурад... дај кынöмыд щöктö, сöмын мед щöщ ескö кiјасыд лудöны. да... кiјасыд лудöны.

Шыбытiс чiгаркапом, четчыштiс ödjö, збоја, бара-нын кiас чер лебалö, бара-нын укладыд јiрö пујасöс, бара-нын кулöм, сы-вылын ловзöм.

Тiльсöмöј, пессöмöј! Кынöмöс пöткöдыс, ловзöдыс, вемöсөн нуöдыс! Теныд ме сылышта...

Кос-кабыр.

Вөралыс.

Пишчалён вөралыс
Лым-вывті ветлө,
Лыжём да шедёмтор
Лаз-чептө өктө.
Лампаён журөддө—
Мунө век вожд.
Сөд понмыс воцвилас
Прөмысјас корсө.

Ветлас морт төвбыдөз
Сөд понкөд кыкөн.
Воцтас көт асгыс јур,
Оз колтычы понтөг.
Узлігөн өтлаын
Кыкөн і којтө.
Го шажт көт сетасны,
Оз сет бур понтө...

Төвбыдөз өтнасон
Вөр-пийн олас.
Оз некор шогөм
Воли дум-вылас.
Рытгорув чом-пийн
Ур кујас, кулө,
Вомгорув гусөник
Мургөмөн ылө.
Өшөдлас жельө-да,
Стенјасө сашкас:
Медымө мічаа
Нөжјөник космас.
Жаж-вылө гартөмөн
Раццөдлас-течас.

Јона і нумдылас,
Петавлас серам,
Кодырө шедлывлас
Сөдбөж да норка.
Јур бысөдн лотчитлас,

Сөлөмыс ескас.
Олөмыс долыдмас.
дум веөг вежгас.
Јона зев скөрмөдлас
Руд-гөна ошјас,
Кодырө прөмысјас
Чөс-тујыс өктас.

Тулысын јона-і
Вөр-пийн гажа!
Гыбалө гөгөр-бок
Быд-пөлөс пөтка.
Тарјасыд кургөны.
Кожталө дозмөр.
Уткајас лебөны,
Тырөма вадор.
Пишчалён вөралыс
Өтторјө шковгө.
Лыјсөмыс сөлөмыс
Веөг шөщ ворсө.

Оз бара, мајбырө,
Зев јона шыгјав:
Пуалө пөрт-тырөн
дозмөр-јай шыдјас.
Оз зев і номсавлы
Выјыс да наные,
Сов-кө ем, оз көт-і
Летчывлы јагыс.

Төдса-нын быдсама
Кыјсаана көлү:
Вөралыс мортыдлы
Төдтөм оз сур..
Мыј сурө чукөртө
Өтлаө нуө.
Мічаа бөрјөдө,
Лөөдлө ставсө.

Ічөт-Іван.

Пемыд жүгдө.

I.

— Ödjö-жө лун-војыс мунө, он і төдлы кыңи төлыс воас. Нокган-нокган, лолыштны-тө он ештыв. Празнык-ны, шойтчөм-ни он төдлы. Пес-ни турун абу. Машө том-на, кытчө сурө он мөдөд. Васөдөн сапөг-пыщкас лымјыс пырө...—шөгөб Катө-төтка:—Төлө, ма тушка, төлө!.. Мат тајө том-јөзөн: те со лун-лун лашјав, најө пыр виқөдөны рискајтны, кушөмкө собранһејас лөбөдөмаөс...

А печкыны ог-і ештыв пукгыны...

Сешөм чорыда Катө-төт мөвпавны кутіс, тајкө пөдө һчасө уөкө-дас, вөлыс гөрөктіс-да.

— Тпу, бласлө крістос!

Жекјыс мөс-кок-улас быгылтчіс; туркі-таркі көті-шөјсө чужјіс ічөт посвоқас. Пыріс.

— Нөкодлы пөнартө кутыштны! Пыр виқөдөны ујкһитны!

— Абу-ө-мыј Машөыд?

— Но, ме думажті Машөдөн собранһејасыс да спектакјасыс бырөма. Гортын-һын, міга. Абу-тај. Тајө Анна, тыдалө?

— Ме. Мөгөн пырі-да, һөкод оз тыдав. Васөыд-тај абу-жө тыдалө?

— Сіјө, зырым-беф, оз-і ыңыда пырав керкаө. Сапөгсө ог вермы дөмыштны. Пыр көнкө ујалө, пыр-тај школаө вістагө му нөмөн-а. Оніја-дырјі он уна кут!

— Аскі пескыдла кајанныд онө? Öтлаынтө ескө гажажык-да, лөгыджык-і: јөј чаһнад өтнам пола-коф.

— сівја-тај. Ме көф өті лун горт-гөгөр шөјтчіг-моз бергалышта. Пофө Машөөс мөдөдны.

Катө-төт қузган-лампа брус-вылө лептіс, падчөр-дөрө пукгіс. Анна порог-дорыс матыгтчіс.

Катө-төт гарыштіс аслас повчөм-јылыс.

— Повчөмгыд відчыгыштны колө, гөлөмыд вермас вөрзыны, һемө воан. Мыјыс-нө аслад керка-карта-помын полан? Ме јенсыкөд, лок мортыс-кыңи һинөмыс ог пов.

— Мыјнө сөгга јөј гөлөмыдлы. Мољтваөј тыдало ез тырмы...

— Петыр Öгрө-тај өнөқ-на шөјө-вошлө-а, ічөт-дырјіыс повчылөма-да.

— Сіјөс-өд јөјмөмөн шулісны. Кыңи-нө сылөн повчылөмыс лолі?

— дыр-өд віставнысө тырмас, бара еһкаөј јургыны кутас. Но інө регыфк Машуктө відчыгышта.

Ілль-Анө кајіс пөлаф-дорас пассө рафіс, чышјансө сурөн көрталіс.

— Те-öd ачыл төдан, Јельеныд век көсјө унжык курыштны, век воэмөстчө уж-вылад...

Катө төг летчис, гөббчас јөв-кринчјас пыртис, пөдан-сајө јөв-вашыд јөткыштис. Падчер-вылө кымын водис, щөкасө кык-кі-вылө луктис.

— Öгрөйдлы секи вөли ар даскујим, а Öданыслы өкмыс-гөгөр. Јельеныд најөс куртны ыстөма шор-дор-виқсө, агныс мунөмабө ыщкыны-жө Јегыр-бокө. Вөлөма сјө Ільалун-вечернаө. Муфер мортыд-öd быдлаө арталө: кык нылкаыд-пө куртасны, празнык рытнае зорөд чөвтыштасны.

Комі олөмыс. Вөр-керка.

Луныс вөли зев жар! Сіқи-і сотө шондіыс! Мi-пө војдөр бергөд-лім турунсө, сөгга-пө вөснi инсө заводитим куртны, висталө Öгрөйд. Нөжјөнык-пө лөгам турун костиг-моз, менө Öдa нуөдө өтарө купјатчыны; гөгөрын-пө өви морт абу. Налөн-öd, төдан, виқчыс мельнича-дорын матын. Војдөр торја јөрын вөли; Секи вөли улыча најө виқ-бердти; посныдик понөлјас вөлины, пощөс-бердас туж-бокас. Век-тај вөли турөдөны-котөртөны быдлун тулыс чөжјасөн пощөс видлыны. Öнi-öd со сы-гөгөр шабди да зөр көзөны—местаыс вежсiс.

Кыкнаным-пө полам, мельничыд-пө матын, тыс-пө матын... Друг-пө ме места-вылыс вошли: мунө-пө гортлаңө куз бөффа, лөз шушуна куз баба. Куртышти—виқидли да абу! „Öдук, те нинөм ен адзыв?“ Ег-пө. „Мун виқөдлы пощөс-сајас, код-кө тај-нө мунө вө-

ли! “Адәмыд-пө менө јөјөс,—шуас Оҕаыд,—колөкө-пө ачыл виҕөд-лы. Виҕөдла-пө—абу, восковтны ог лыст. Бара-пө виҕөдлі—лөз-коҕ мыјкө кажитчө. Јешщө-пө сөлөм јонжыка повзис. Оҕуклы шуа, муса чој, гортад кајам, ме пола—көторөн мөдөдчасны. Пощөстө-пө петигөн јешщө-на виҕөдлі, бара-пө нинөм оз тыдав. Сөгга-пө пыр көтөртим, быҕтө-по кодкө мијан-бөрыг вөтчө.

Лунтыр-пө пыр меным гин-возын лөз кажитчис. Пондисны-пө локтавы уж-вывсид. Празник вечерҕанад, гөдан, воҕжык локтөны. Сандрө-Микајлө-пө јурсө гөҕкјөдлөмөн косајасөн локтө да горзө: „Мыј-нө ти кергөмныд? Вијөмныд-тај-нө Сандрө-пөчөсө? Енлы, тјанлы суд петкөдласны! Арестујтасны, правлєньеө корасны!“..

Ме-пө секі,—шуө Огрөйд—зик места-вылыг вошли, шај-пај муні—керкаас ог лыст, пырны-ни, јөз-динө матыгтыны. Сөгга мамыс локтөма сорөникөн-нин. Сы-вылө-жө угкөдчөма: көн-пө бара мыј кергөмныд-а, мыјнө-пө куртанныд зөҕ? Кызнө-пө Сандрө-пөчыс кулі?—Ме-пө нинөм ог төд Огрөйд шуө. Секі сјјө і јөјмыныд кутлөма. Мамыд оз-оз дај—гаралас: ҕеуна-пө ег садтөг ус, көр-пө виҕберdad матыгтчи да јөзыд тыдовтчис, буракө-пө чельаҕыккөд ҕеулыча лөма.

Збылысө тајө ставыс со кызі вөлөма: Сандрө-пөчөйд куртөма дај вөлөм кајө гортад; шујга кias-пө беҕ, вескыдас туис; сјјө конјасөма, тыдалө, да пөрыг мортыд угөма (гашкө і куртыгас-вылад виҕөдліс); вескыд көгичаыс вескалөма јог із-вылө. Оз-өд мортыдлы уна ков! Менө-пө дрөж-да, дрөж бөгтис,—воҕө висталө Огрөйд.—Гинмөј-пө кольча-коҕ. Уҕны-пө ог вермы—быҕтө-пө кодкө ем мөдинын: гинмөс-куҕа, адҕа-лөз шушун. А пөчөйд угөма пізөсчаҕ-вылас, јурбитөм-моз. Вој, мөд дај көјмөд... Оз-пө уҕы. Кык морт костө-пө водтөдасны, а унмовсны ог вермы. Мамыс вөлігті щөщповзөма. Виҕ-вылө колө летчыны, нылыд јөј-коҕ...

Кызкө-өд справитчис! Пыр-жө вот жугылкоҕ. Јөјтавы егкө ез јөјтав-да, весшөрө шулісны.

—Повзөмыд абу шутка, Катө-төт. Мортыд-өд пуков, оз уна ков сылы.

—Тикөн Јеленыд-өд-зев горш: өти празник-нин сылы оз воы. ҕерт, сөгга јенмыд лөгасас. Оз ҕекор угкөдчы вичкөө да гег сувтөд—век јөзыг-мортыг воҕмөстчө унжык курыштны, быҕтө уҕтө бырөдан! Лөгөдны јентө-өд абу дыр!

II.

Кодкө јиркитис. Килчө голс-муні. Пырисны чоја-вока, зев сеграм банаөө. Машө—гөгрөс чужөма, веж јургия, косіник—швычкункоҕ ныв. Тыдалө, ар дасквајтыд ем-нын, гашкө-і ыҕыджык. Вагө ыҕыд дөмаса-гын-сапсга, јежыд пага, көчку шапкаа; Плешыс гыҕјасөма: вөв-вылын скачитөма шорө јуктавы дај ісковтөма вөв-јур-вомөныд.

—Ок, сөкжа-шак! Јона-жө көзүд! —Васө котөрөн југһитіс мам-мыш-сајө пыщ-моз.

Машө ортчөн пукгіс Анөкөд.

—Онө-тај полө куҕа-da-da-јасғыс! Васка, те-өд кепыспөвыжа-da-на! Мынө, кык-кока тујіс, кыскасан Марја-бөрғыс? Сіјөс, бура-кө, ог-һін вермы велөдһны-а... Олөм-жө лоі! Пөртчы, сөбака, туһи-тө! Небог он адзы дөмыштһныд, јурјанөды!

—Ме, бара, јерөмакан, һинөмыг ог пов! Тенад, мамукөј, куҕа-da-јааыд да јенјасыд важөн-һін пышјөмаөг море-сајө, озырјас-дһнө! (Машө да Анө мөда-мөдсө тувкыштісны, герөктісны). Те шко-лаө воы—ме теныд петкөдла коді мјан јенмыс... ок јона-жө...

—Ме теныд петкөдла, зырымбеҕлы, суд, бара аслад горһи-над?!

Катө-төт вөһсө косғыс раҕіс, көсјіс кучкыны.

Васө звиркһитіс да котөрөн улө четчыштіс—сымда сіјөс-і ку-тан!

—Сөбака. Век мыј-гурө віөдө горһитһны!

—Мамө, ужнајтам—шыагіс Машө.

Быдсөн улө летчісны. Машө котөрөн сојны коргіс—вольсаліс лөз-серөн кыом пызандөра, шөраліс косапуртөн руҕог-тупөг. Катө-төт вајіс јөвва-шыд, пөг-рыг.

Васө сек-кості чуһсө дульлалөмөн өшіңас рісујтөма өті сінма, ныртөм, плеша старікөс...

—Лок, һеморт, сој да ен дөзмөдчы, ен менө грекөвөјт!

Васө мысөіс. Пукгісны.

—А ме думөн, Катө-төт өһіја олөмыд вескыджык. Бостам со повзөмјастө да кажитчөмјастө—сіјө зік бат-мам-куҕа: пужчужөм-саһным повзөдласны, сесса ферт быд мырјыг повчан. Ічөт-дырјі ме вөлі гөбөчө луннас ог лыөт пырны. А ывлаад нуөдчөмөыд рыт-јаснад кымыныө-кө зумыштлісны јурпыдөсө.

Васө, небог, өз мјан-моз быдмы: көҕ сінсө чуткы, һинөмыг оз пов!

—Өһі мөдарјугыдсө вунөдөмаөг-һін-da, пернапассө оз чөвтһны-һы, кујімура сөгсө-һін он адзыв богородіча-воҕад; Мікөла-угодһик-воҕын ескө пыр-һін пемыд-da.

Өшің улас кодјаскө шумитһны кутісны;—Кагаыс чуралөма-бөрдө! Көн, бара, сураыс кыскалө? Лок, омөл, кагаыд бөрдө!

—Ој, еһка. дыр овгіс. Вілөдас бара талун!—котөрөн ускөд-чіс Анна.

—Мыјкө бара теныд најө сетісны ез?—кыввізис мамыслы Ма-шө. Аскі-кө пескыдла огө кајө, өдва-кө угас һебесагаһыд! Лаһт-һін, мамө, ен јургы!

—Сылы-і Іља-пророк гымалө-da... герөктіс Васө.

—Лаһт, колөкө, кучіктө-өд леҕа. Јеннад ен шмоніт! Он пов-һит кызі Міронөс чушһитіс чардбөһөн? Оз дыр відчиг! Сіјө-жө туна-лан? Зырымбеҕ!

—Көн-нө менам зырымыс? Ме, другө, быд војны пуксигөн ки мыска—ме, зонмө, пионер! быдсөн гөрдөдс Вагө, гинваыс дорышт-чс...

—Со,—долыд олөм видчиги! Воис-тај со! Машө—„төлега“¹⁾. Вагө—„пи́на-нө́р“²⁾! Гашкө Комуніст-вераө-нын гижид-да? Коди тја-нос төдө!

Катө-төт зев-јона бөрдзис.

III.

Катө-төтлөн оз узгы... Став олөмыс гин-воғас. Неһамын арөс тыртө, а кокни олөм ез төдлы: төтка-воғын быдмис, быд сөкыд уж нырис, кыкыс Јатка-туј талалис, жуыс мужик-сајө сетисны; еңка-а-ка кушөн вөтлисны—лоі стрөйтчыны. Сегға војна-вылө богтисны мужиксө.. А коди оз төд дөвалыс олөм?..

Өнија олөм-жылыс думыштіс:—Олөмыд зик мөд лоны кутис. Јентө зикөз вунөдны кутисны—вичко-пыдди собраһө-вылө кыгөоны. Машөлы со даскөкјамыс арөс, а зик-на чельад-руа: Васөкөд шлон-јалө. Вагө-вылө виқөдө... Фелегаткаалө... мыј-пө сижө фелегаткаыс і лоө? Јогор-зат-тај шуө „төлегаөн“-а...

Некызи оз вермы унмовоны Катө-төт. Чорыда мөвпалө. Пов-һитө сижө, бытө төрыт-на-і вөлі,—кор мунис мед-воғ-на Јаткаө. Паскөмыд абу, празһыкыд воас-да јөзөыд лоө зөбөсны. Нажетка һекыс богтны. Кыскагыштас-кө, либө кольлыгас, төварла карө лет-чылас, грөш-һи-көпејка оз адзыв—пыр бағыслөн воғө богтөма. А төтка морт-пыдди ез пуктыв. Ыжыд зыкөн і лоі мунны Јаткаө ас-лыс көмкот-платө лөөдны.

Мөдөдчисны најө кујимөн: Гидөр-Өгрө—батөм-мамтөм ныв, Тикөн-Педөс—гөһык бата-мама да ачыс Катө. Педөс мөдөма мөд-туј-һин, рөчөн кужыштө сорһитны, тујсө төдыштө, Өгрө да Катө јөј-ыж-кофөс вөлөмаөс. Керкагыд петавтөг-өд төдөмыс сещөмөс!

Јаткаө нывјас вөлі јонжыкасө мунөны Успенһе-гөгөр, подөн. Паракөнад-өд сорөнжык-һин пондисны ветлыны. Пөлтһиһика жалө-ванһөсыд-өд он уна паракөд-вылад гулајт! А мијан нывјас первој төлысјастө вөлөм служитөны куш кынөмпөт-вылас, сы-вылө радөс вөвлөмаөс рөч-кывтө төдтөгыд.

Повһитө Катө-төт, кызи најө кык вежон өтарө мунисны. Не-кор оз вун сылөн мед-воғза тујыс.

Со өһыкыс пуксисны најө шөйтчыны тујбокө. Луныс шондіа, лөһ. Гөгөр ыжыд вөр. Туј-пөлөныс рошці кәјөма. Сукар-нопнысө пөртчисны, пондисны гижгыны-јирны. Гидөр-Өгрөлөн кокыс пыктөма, коклабөрыс потлөма кыкнан кокыслөн—өдва ловја... друк Өгрө звиркһитис места-вывгыс, ојөстис-горөдс: „Катө, мышкад лөкгаг

1) фелегатка.

2) Пионер.

каж! Катё оз повнит, кызі пыркөдчис, зик сафыс бырли. Педёс шуё дај ачыс Катё кывлывліс: локгагыд абу бур-возын. Катё бөрдны, да бөрдны! Сещом шог богтіс! Вожд шог мунны, бөртө бара-жө он бергөдчы... Мед-јона-пө пашпорттө колө візны,—шуё Педёс,— пашпорттөгыд-пө пырыгтөм-пыр пөлтсаё нуасны да етапөн гортад мөдөдасны, журыд-пө јаналас нем-кежлад.

Коркө і Јаткаё воісны... Вөт-коф зик олөмыд! Воісны рытын. Педёс нуөдіс Јакө-Ірина-ордө; сіјө сетчө мунөма верөссајө. Ірина вөлом патератө вежөма. Војбыд корсыісны. Сөмын мөд луннас луншөркад-гөгөр адзісны. А местатө кущөм корсөмыс вөлі!

Комі олөмыс. Көрјас доф-алөмөн.

— Мөд ветлігөн-нін сөмын гөгөрвоі: господаыд комі-нывјас-тө радејтөныжык најө вескыдлун-куза,—мөвпалө Катө-төт—мукөд купечјас өтырышјө куш комі-слуга візөны.

Секі јешшө местатө корсөмыс кущөм вөлі! Паөібө улыс завод-са Саңкалы—сіјө сујіс. Мортыд роч, збој. Пыр вөлі ылө:

Кабы тятя, кабы мама,
Кабы брат, как у людей—
Не пошла-бы в чужи люди
За три тысячи рублей.

Сіјө вөлі горнішнејын зев озыр, чіна-німа-ордын олө, шайт віт вөлі төлығнас мынтөны. Регыд-жө ывла-вылө тојыштісны конө-рөс, нөбағны кутөма-да.

— Быд-ногыс лоі овны меным,—Віставлывлө Қатө-төт ныв-баба-пөвсын:—Ме пырі купеч-ордө. Семјаыс вөлі ыжыд. Өті горө-

dö, möd indö, kojmöd тувкө: „Катка, таяо тор вөч, Катка сijö тор вөч.“ То самөвар пукты, то пальто весав, то колоши мыгкы, то ка- закјасөс верд, дворниклы отсав скөт-гөгөр.. Первој төлыгсө прөс- та олі, möd төлыгсыс бергөдiсны, ыжыд бlyд жугали-да. Кojmöd төлыгнас кутi гөгөрвоыштны-нын, да жалөваънө чөлкөвөјөн төлыг пуктiсны. Сөмын кодлөн шуыд абу, он ов: регыд ыжыд прiтча лоi...

Катөыд вөлөм пыр пищөгас новлөдлө пашпорттө, дај угкөдас јукмөсө ва лепталiгөн, а лептыныабу шедөма; төлыг-кымын олөма, севга јавитөма. Вөтлөмаөг слугасыд. Товнад вөзјыгысыд уна. Мес- таыд абу сурөма. Бөрдөма, бөрдөма дај бөр гортас локтөма. Лок- тiгас Вiлафө пыралөма кудель керны.

Кудель ноп ваяөма-жө гортас, абу-жө зiк весшөрө вошөма төлыс.

Ставыс таяо Катө-төтлы дум-выласугi, бытөө вылыг олөмсө оліс.

— Васөлы даскык арөс лоө—рушкуын колы. Көнкө, бара, лов- ја абу-а?—Угi дум-вылас мужiкыс:—кызi-ескө немпомыд колы се- щөм јуыг морт-dinad? Колөкө-i, буржык сытөг-да... Машө—робот- ныча, Васө—отсөг-нын ..

Ывлаын том-јөзлөн гөлөсјас кылісны. Катө-төт бытөө вөтыг сафмiс.

Шондi банөј олөмөј,

да том олөмөј, том гажөј—

кывліс зон гөлөс гудокөн. Сы-dinö өтлаасiс ныв гөлөс.

Том олөмөј, том гажөј

да том пөра коьалөмөј.

— Менө-кө ескө мырдөн ез сетны, зiк möd вөлі олөмыд,—du мајтө вөтөн-моз-нын Катө-төт: Машөлөн-көф мед олөмыс оз ло ме- нам-код...

Мајбырјасөј зонјасөј

да коьөрјасөј нывјасөј!—

Лывкнiтiс ылын-нын ныв гөлөс.

— Тiјанлы вөла өнi сетөма, абу мијан быдмөм.

Бергөдчiс möd бок-вылө Катө-төт:

— Гашкө, најө i правөг-да, кодi төдө,—ышловчыс.

Мөд дум думажтө пөлафын Машө, јур-вывтыс шебрагөма трап- јөөн-кыөм-ешкынөн-да.

— Вөлігi-на локтөны, мыј бара та-дырасө репечiтсiа-бөрас вөчөмаөг-а...

Мыј бара, мамөј вөчас менө, төдас-кө комсомолад пырөмтө? Јона-кө јiрны кутас, пышја карө...—Чорыда думгыс шуiс аслыс Машө.

* * *

Асыв кыа бi-моз өзjө,

Gөdvөр шөрө југөр пырө..

Гіжны бостыяс¹⁾.

Ез до сіці.

Мікулаж-поп
 дыр відчівіс:
 „Мыј-і оз лок,
 Алі dyrdic?
     Вігталёны,
     (Оз-кө сөрны!)
     Коралёны,—
     Көсјө мунны.
 Гөтрагысыс...
 Ок, озыр-öd!
 Віт-душ мөскыс!..
 Вөлөст кутöd!..
     Прокор-Гріша
     Поп-фак корас.
     Важ-ногөн-на
     Піртө вөчас.
 Мыј-і көсјө,—
 Оз венчajtчы.
 Матуш, ödјө
 Вај-нө четчы!

Щөткі вајлы
 Јешщө течла!
 Вермас вунны...
 Кыҗ шajt корла“.
 Кільчө-помын
 Кодкө кылө.
 „Локтө.. Кымын?..
 Щөткі-н лыфдө.
     Пырө факөн,
     Јур өшалө.
     „Јерөмакань!
     Бесыс вајө“.
 „Ок, ок, батко,
 Мыј мі керам?
 Комсомолка
 Нылыс вөлөм.
     Вічко-пыфди—
     Ісполкомө...
     Поплы-пыфди—
     Гаҗет-вылө“.

Сук-парма.

1) Міжан журналө воьны гіжны-заводітыясаслөн-на зев уна гіжөдјас. Ун-жыкыс гіжөны шыльда (өтікөтвореннејас). Воьны-ескө-і прозаөн гіжөмјас да еша-жык. Ферт, уна-на нелучкіјас емөсө гіжөдјасаныс, весіг оз-і туйны леҗны. Ун-жык нелучкіјасыс гіжөдјасас ортсыла-дорсаңыс, пышкөсла-дорсаңыс пөшті ста-выс зев бур.

Комі-гіжыяс-өтувтчөм-воҗын (КАПП-воҗын), коді леҗө журналын „Комі гіжөдчукөрсө“ сулалө зев ыжыд уж—корены гіжны-бостыясасөс, сетны налы ін-дөдјас, петкөдны најөс паекыд туж-вылө.

Сы-вөсна мі журналын лөбөдам ічөтік јукөд „гіжны-бостыяс“. Тані ку-там леҗны шогманажыкјасөс. Воҗынжык севга (мукөд №№-ын) кутам відлавны (крітіка гіжны тајө гіжөдјасыс вылө).

Вөралыг Конө.

Парматі војтөв кышлалө, бергалө.

Јенежгаң јежыд лым кісө.

Шонділөн баныс вылыгаң җірдалө.

Пу-костын міча ур ворсө.

Јол-бокын тыдалө, рас-пйын сулалө

Вөралыг Конөлөн керка.

Конөыс керкаас лабічын пукалө,

Кок-улас жујвірө Герко.

Чужөмыс Конөлөн чуқырөс, вартчөма.

Гінлысјас өшјөма сълөн.

Ус-тошкыс өтлаө јона-коф гартчөма,

Төдөмыс, ез адзыв сынан.

дас во-һин олө Конөыс вөрас.

Пөткабс, җверјасөс кыјө.

Кремлевка-пішщальыс век сълөн сөрас,—

Кужан кіјасөн лөгыда лыјө.

Прөмыстө кыјас, вөлөгтө летчас,

Ставсө-і вузалас сені,

Порок-дрөб, һаң-совтө сы-вылө богтас:

Оз ков-өд сы-кынҗі һинөм.

Лун-мөд-мыгт, вірөдан, бара-һин мунө

Вөравны Геркокөд Конө,

Пішщальыс сөрас, һөжјөһык руһгө,

Сөмын гінјасыс јонжыка југдө.

Пед-Генъ.

„Ордым“.

Рытыввыган асыввылө
Паккыд ордым пөгтас, —
Комі жөзлыг секі шогсө
Југыд-кыа костас.

Петас паккыд ордым-вылас
Уна комі жөзыс.
Гажөн уж сен јона кылас,
Бытө гөгөр ловчис.
Со-өд кушөм југыд ордым
Парма-вөрөс вундө.

✠ Виқөдлан-да, гөгөр југыд—
допыда зев мунгө.

Ордым-куза комі жөзыс
Ылыг быдтор аңдө.
Өтвылыг сы-гертіставыс
Котөртасны воқө!
Секі лоө быдтор төдса,
Олом воқө мунас,—
Гинјас, мајбыр, оз ло пөдса:
„Ордым“ ставсө вогтас.

Бајарса-Іван.

Аслас абу.

(Цмоньтыштөм).

Плөтнык черөн чаг век бертө,
Немнас вөчлас уна керка.
Быд-во гөмсө бөгтө сурсөн,
Аслас керкаыс век јуртөм.

Көрөб-кыыг нөр век гартө,—
Көрөбаліс-нын став картө.
Турун петкөдны-кө ковмас,
Зөбња абу керка-помас.

Гырныч вөчыг швыргө вөчө,
Сөмын гөдвојсө-і шојтчө,
Быд-вежонын петө со-мөд...

Аслас криңча-с гартөм сүмөд.

Сапөг-вурыг кучік шырө:
Быд вежон ноль пара вурө.
Вегкыда-кө ассө шуны,
Гожөмбыд-пыр новлө туни.

Гач-вурысыд ној пыр шыщлө,—

Оз поң шуны сјјөс дышөн.

Виқөдлан-кө збылыг ассө,

Гач-піқөсыс ставыс вогса.

Пілитчыслөн піла оз кеж бокө,
Быдлун жвучкө комын прокод.
Виқөдлан-кө керка-вывсө,
Век-на төскыс өти-пөвсөн.

✠ Столяр-морт век стружјөн
шульскө,

Жек-да-пызан вөчө-зульскө.

Виқөдлан-кө, муса-вокө,

Аслас жеқжыс кујим-кока.

Куран-вөчыг швачкө-вөчө.

Шонді-воңын пусө костө.

Базар-вылө нуө бунтөн...

Аслас кык-да, сјјө піңтөм.

Пестер кыыг сүмөд лотө.

Містөм пестерјастө сотө,

• Вотчыны-кө кутас мунны,

Ассыс лоө нїщкөн дөмны.

Паң-вөчысыд вөчө өдјө

Быдлун дас паратө кодјө.

Ферт-нын, вузавныд сек лоө...

Ачыс потөм-паңөн сојө.

Пач течыг век жөзлы „шылопкө“,

Вит-лунөн-і патчө зөбгө.

Мыјнө сегга керан сыкөд...

Аслас пачын сизім пыкөд.

Сір-вөчыслөн щын век петө,—

Уна сирөд-пујас сотө.

Телегасыс аслас чөрсыс...

Мавтастөмла орлө шөрти-с.

БЫДТОР-ЈЫЛЫҒ.

Вөвјас регыд воасны.

Ми журналын, колан нумерас (3 №-ын) гижлим-һин крестаналы уждон вөвјас сетом-жылыг. Оһи вөвјас һобалан да вајан ужды мунһ-һин. Та-вылө правительство сетис мијан областлы 38 гурс шайт да јешцө 300 душ вөвнас.

300 вөвсө бөгтөм-вылө Сельпромкредитсоюзон вөчөма Мөскуа-ын договор. Тајө вөвјассө вајасны һоль-пельын, һоль партијаон. **Мед-воzza партијаыс воас Јаткаө јанвар 25-өд лунө, мед-бөрјаыс март 1-өд лун-кежлө.**

Тајө 300 вөв-пигыс **унжыксө јукласны Сыктыв ујездса вөлөтјасө**, мыжкө-мында Јемдин да Кулөмдин ујездјасө; мед-воzza партијасө јукласны-сеталасны Луза ју-бердса (в Прилузских) вөлөтјасө, бөрја партијасөсө вајиг-мозыс мукөд вөлөтјасас.

Сетом 38.000 шайт-вылас һобасны 200 вөв. Оһи најос һобалһны-жө-һин. Тајө вөвјассө **унжыксө (гашкө-и ставсө-на) сеталасны Јемдин да Кулөмдин ујездса вөлөтјасө.**

Сизкө, мијан областувса крестаналы **уждон сетасны ставсө 500 вөв. Сетавны кутасны сөмын вөвтөм крестаналы.** Сеталасны вөвјассө воzвыв лөгөдөм инјасын (пунктјасын).

Кушөм вөлөтјасө кымын вөв сетны, Областувса Виzму Управлениеһелон оһи лөгөдөма-һин. Быд вөлөстын, кодлы сетны вөвјассө, индаласны волісполком-да, мөда-мөдлы отсаган-комитет-да, уждысан төварішчество өтувја чукөртчылөм-вылын. Сөрт, наһон мог регыджык тајө ужсө нуөдны.

Кығи да кодлыжык вөвјассө јуклыны,—индөдјассө ысталөма волісполкомјасө.

Став вөвсө јукласны тавога певраль да март төлыгјасө.

Быд вөв, шөрсө-кө доныслыг бөгтам, **сувтас 200 шайт-гөгөр.** Сетом вөвјасгыс крестаналы **лөө мынтыены кујим воон (кујим воа строқон.)** Первојја строқыс лөө мөд-во-помас вөв сетом-лунсағыс. Секі лөө мынтыны 40% (40 шайт 100 шайт-вылө) вөв доңгыс. Мөд строқыс тырө вөв сетом-лунсағыс којмөд во-помас. Секі ковмас мынтыны өстаткі 60%-сө вөв доңгыс. Уждонсө сетлөмыз правительствс бөстө воон 6% (6 шайт 100 шайтыг во-чөжыс).

Уна-сікас жүөрјас.

ГЕЛКОЗНАЛОГ МЫНТӨМ.

Міјан областын январ 16-öd лун-кежлө мынтөмаде тавога селькозналог 55.640 шайт — 26,93% став тавога селькозналогыс.

Med-уна мынтөма Сыктыв ујезд (34,38%), сесе Кулөмдін ујезд (29,24%), Јемдінса ујезд — 22,46%. Med-еща мынтөма Ізва ујезд — 14,62%.

А.

Ід-көјдыс лөсөдөм. Таво-кежлө ід-көјдыс Областын лөсөдөны Обсојуз да Сельпром-кредітсөјуз. Кыкнаныс најө чу-көртөмаде өні-кежлө 23.000 пуд. Унжык көјдыссө чу-көртөны асланым Областыг. Став областлы таво-кежлө ковмас ід да зөр көјдысјас 45.000 пуд.

Сузчытөм крестаналы уждөны өм.

РСФСР-куға 1926-27 во-вылө госуларствоса бјуджетыг сөтөма сузчытөм крестаналы уждөм-вылө 6.300.000 шайт.

Тайө став өмсө јуклөма губернајас да областјас-көстын.

Асланым вөчөм тракторјас

содөны. Тавога первојја кварталнас (октабр-декабрын) Ленинградын „Красный Путиловец“ завод вөчис 150 трактор.

Ставсө таво-вылө заводыс көсјө леңны 5 гурс трактор.

„Красный Путиловец“-коджө трактор вөчан завод лептасны Сталинградын.

Воана-уждыөмјас разөдөм.

Госуларствоса воана-уждыөмјас міјан областын, тавога январ 1-öd лун-кежлө, разөдөма 246.326 шайт дон. Та-мындасө разөдөма фінотдел-пыр. Мыјда Госбанк разөдлөма, тани абу індөма.

Бөр бөгтөма јөзлыг облыгатсіјассө (селькозналог мынтөмөн, строкыс тырөм уждыөмјас вештөмөн) 100 гурс шайт дон-гөгөр.

Өні ставыс воана-уждыөм облыгатсіјасыс учреждєньнејас-ордын да јөз-кын 170-175 гурс шайт дон-кымын.

М. Вересов.

Вөчалам выль пабрік-заводјас.

— Јанвар 9-öd лунө М.-Курскејса көрттујса Ундол стантсіјаын воөсис выль пабріка. Тайө совет-власт-дырјі мед-воғда печкан-пабріка лөі вөчөма. Заводіглісны вөчнысө колан во мајын. Тайө заводас лөсөдөма 100 гурс паб-

рїкаса чөрс. Выль печкан-пабріка кутас өетны печкөмторсө воін 250 гурс пуд дај ассыс төварсө мукөд пабрікјас-сөртї вермыны кутас вөчны донтөгжык 10-12%-өн.

— Владімір губернаулын, Вязні-кын заводітисны вѳчны вьл ыжыд шабді-кыан пабріка. Вѳчны кутасны тѳвбыд. Мед-ыжыд кѳрпусыс ештас октабр-кежлѳ. Пабріка вѳчѳмыс сувтѳ кык мільѳон шайт-сајас.

— Декабр 20-ѳд лунѳ вѳссѳс (заводітис ужавны) зев ыжыд електростантсіја — Волховстрој (Лѳенінград-бердын). Електростантсіјасѳ вѳчѳмыс сувтѳс ставыс 90 мільѳон шайт.

ГОРТ-ГОГОРЫН ОТСѳГ-ТОР.

Кызі тѳдмавны бур карасін. Бур, сѳстѳм карасіныд југыд, вѳжоват-рѳма. Бур карасіныѳ оз пет торја-лѳк дук.

Зев щѳкыда овльвлѳ: карасіныд пѳшти лампа-тыр, а сіјѳ зев омѳла ломтыѳѳ, лѳбѳ нѳтѳ оз ломтыѳ. Унжы-кыс омѳла ломтыѳѳ, карасінад ем мукѳд сір-коѳ сорлаѳѳмјас-да, кодјасѳс лампа-пѳтілыд оз вермы кыскыны.

Тѳдмавны карасінтѳ позѳ со кызі: ічѳтѳк суљеја дозјѳ кѳстны ѳеуна карасін да сы-мында-жѳ гернеј-кѳслота, севга солькѳѳдлыштны. Ем-кѳ карасін-пѳад сірыс, карасіныд сѳдѳдас, пукѳѳм

кѳслотаыс лѳѳ кѳзер дѳгѳѳ-коѳ рѳма., Сѳстѳм-кѳ карасіныд, секі сіјѳ сѳмын ѳеуна вѳжѳдыштас.

Мед карасіныд југыджыка ломтыѳас колѳ лампаад пуктыштны ѳеуна со-јанјасѳ-пуктан-сов.

Кызі пѳрыс-чѳпан-јај чѳскы-дѳн вѳчны. Колѳ јурсѳ керавтѳз кык лун-чѳж вомас кѳставльвлыны шајнеј-паѳн сојанјасѳ-пуктан-уксус.

Тақинад чѳпаныд-ескѳ лѳѳ зев лѳб да нѳндѳм сы-пѳнда. Јајыс сы-местѳѳ лѳѳ мѳча да чѳскыд, бытѳѳ-абу пѳрыс-чѳпанлѳн.

Редколлегія:

Булъшев Ф. И. Попов Н. П.
Минин М. П. Темноев Н. И.
Надеев А. Н.

Редактор: Н. Попов

Сузөдөй быд-төлысын-петан журнал

Ордым

(Лезö ВКП (б)-лөн Обком).

Со мый гижöны сиктjассан „Ордым“-жылыг:

Извайы вöлөстө воис
1 № „Ордым“. Кресъана
зев jона лыдъöны коми
журналтö. Извайы вöлөст-
ын рочөн лыдъыны зев
ещадөн кужöны; школаыс-ес-
кө 30 во-кын ем-да. Крес-

ъана шуöны: роч-дорейд-пö
таjö мiжанлы буржык. Бура
гöгөрвоöны i кужöны лыдъ-
дыны быд морт. Бур өiam
Обком ВКП (б)-лы да Коми-
гижыс-чукöрлы комиөн жур-
нал лезöмыг.

Избач Ыпин Ö. I.

Быд номерын:

50—60 листбок-сајас, лөбны
герпасјас.

доные:

гражданалы . . . . . 30 урөн төлыг.
учреждөёнејаслы да организатсијаслы
—60 урөн төлыг.

Журнал сузöдан
адрес:

Сыктывдин-кар, Вадорвыв-
улыч, 41 № керна,—„Југыд
Туй“-газет редакцијалы.

4044

Торја-номерѝн њобыяслы—50 ур